

## Първо заседание

Вторник, 12 април 1977 г.

(Открито в 15 ч.)

**Председател д-р Владимир Бонев:** Другарки и другари народни представители! В залата има необходимия брой народни представители. Следователно Народното събрание може да започне своята работа.

Откривам третата сесия на Седмо Народно събрание.

Другарки и другари народни представители! На 28 декември 1976 г. почина членът на Централната контролно-ревизионна комисия на Българската комунистическа партия, героят на социалистическия труд, активният борец против фашизма и капитализма, прекарал повече от 17 години във фашистките затвори, народният представител от 310-ти Софийски избирателен район Тодор Иванов Найденов.

Със смъртта на др. Найденов Народното събрание, партията и българският народ изгубиха един възторжен и последователен борец за победата на социалистическата революция и за изграждането на социализма в нашата страна.

Предлагам с едноминутно мълчание да почетем неговата светла памет. *(Всички стават прави да почетата паметта на починалия)*

Другарки и другари народни представители! Предлагам на настоящата сесия да бъдат разгледани следните въпроси:

1. Доклад на Комисията по проверка на изборите за произведени частични избори за народни представители.

2. Законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 30 октомври 1976 г. до 25 март 1977 г.

3. Предложение от Държавния съвет за утвърждаване на указ за промяна в състава на Министерския съвет.

4. Законопроект за народните представители и народните съветници.

5. Проектоправилник за работата на Народното събрание.

6. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения.

7. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за държавния арбитраж.

8. Законопроект за изменение и допълнение на Кодекса на труда, Закона за финансов контрол и Закона за държавен и народен контрол.

9. Отчет от председателя на Министерския съвет за дейността на правителството през 1976 г.

10. Предложение от председателя на Народното събрание за приемане план за работата на Народното събрание през 1977 г.

11. Предложение от парламентарните групи на Българската комунистическа партия и Българския земеделски народен съюз за промяна в състава на някои постоянни комитети на Народното събрание.

Желае ли някой от народните представители да направи предложение за изменение или допълнение на предложения дневен ред? — Няма желаещи.

Моля народните представители, които са съгласни с предложения дневен ред, да гласуват. Мнозинство, приема се.

Преминаваме към разглеждане на точка първа от дневния ред:

**Доклад на Комисията по проверка на изборите за произведени частични избори за народни представители.**

Има думата народният представител Ангел Велев.

**Ангел Велев:** Другарки и другари народни представители! С указ № 1510 от 8 октомври 1976 г. Държавният съвет на Народна република България насрочи частичен избор за народен представител на 26 декември 1976 г. в 28-ми Малкотърновски избирателен район, Бургаски окръг; с указ № 1688 от 29 октомври 1976 г. насрочи частичен избор за народен представител на 26 януари 1977 г. в 297-ми Софийски избирателен район и с указ № 67 от 21 януари 1977 г. насрочи частичен избор за народен представител на 27 март 1977 г. в 310-ти Софийски избирателен район.

За кандидати на Отечествения фронт бяха предложени Борис Диков Копчев, Никола Пенчев Калчев и Никола Христов Тодориев.

Резултатите от изборите са следните:

В 28-ми Малкотърновски избирателен район от 15 830 избиратели в гласуването са взели участие 15 830. От тях за кандидата на Отечествения фронт Борис Диков Копчев са гласували 15 828, или 99,99 на сто.

В 297-ми Софийски избирателен район от 12 009 избиратели в гласуването са взели участие 11 978. От тях за кандидата Никола Пенчев Калчев са гласували 11 968, или 99,98 на сто.

В 310-ти Софийски избирателен район от 12 493 избиратели в гласуването са взели участие 12 468. От тях за кандидата Никола Христов Тодориев са гласували 12 464, или 99,99 на сто.

Резултатите от трите избора с всички изборни книжа са представени в срок на Централната избирателна комисия, която след проверка на материалите единодушно потвърди законността на произведените избори и на основание чл. 38, точка 2 от Избирателния закон обяви за избрани кандидатите за народни представители Борис Диков Копчев, Никола Пенчев Калчев и Никола Христов Тодориев.

Комисията по проверка на изборите на Народното събрание на 12 април 1977 г. се занима с въпроса за правилността и законосъобразността на произведените частични избори. Тя констатира, че указите на Държавния съвет за насрочване на изборите са издадени своевременно, като са спазени предвидените в закона срокове за избирането и регистрирането на кандидатите за народни представители.

В Централната избирателна комисия и Комисията по проверка на изборите не са постъпили оплаквания от граждани, от държавни и обществени органи за допуснати закононарушения при произвеждането на изборите.

Комисията по проверка на изборите намира, че частичните избори в 28-ми Малкотърновски избирателен район, в 297-ми Софийски избирателен район и в 310-ти Софийски избирателен район са произведени при най-точно спазване на Конституцията и Избирателния закон. Изборите са напълно редовни и не съществуват никакви поводи за касирането им.

Другарки и другари народни представители! Комисията по проверка на изборите на Народното събрание, като се основава на изложеното в доклада, предлага на Народното събрание на основание чл. 74 от Конституцията на Народна република България да вземе следното

## РЕШЕНИЕ

Народното събрание намира, че състоялите се частични избори за народни представители на 26 декември 1976 г. в 28-ми Малкотърновски избирателен район, Бургаски окръг;

в 297-ми Софийски изборителен район на 21 януари 1977 г. и в 310-ти Софийски изборителен район на 27 март 1977 г. са произведени в пълно съответствие с Конституцията и Изборителния закон и не съществува основание за касирането им.

Народното събрание признава за редовни пълномощията на избраните народни представители Борис Диков Копчев, Никола Пенчев Калчев и Никола Христов Тодориев.

Председател на Комисията по проверка на изборите:  
**Б. Георгиев**

**Председател д-р Владимир Бонев:** Желает ли някой от народните представители да се изкаже по доклада и по проекторешението, което предлага комисията? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване. Народните представители, които са съгласни с така прочетения доклад и предложението проекторешение от Комисията по проверка на изборите, моля да гласуват. Мнозинство, приема се.

Моля новоизбраните народни представители Борис Копчев, Никола Калчев и Никола Тодориев да подпишат клетвените листове, с което да се смята, че са положили клетва съгласно изискванията на Конституцията.

Преминаваме към разглеждане на точка втора от дневния ред:

**Законопроект за утвърждаване на нормативните укази, издадени от Държавния съвет на Народна република България за времето от 30 октомври 1976 г. до 25 март 1977 г.**

*(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 1, I)*

Ръководството на Държавния съвет ни уведоми, че поради приложените мотиви към законопроекта няма да прави доклад.

Има думата докладчикът на Законодателната комисия народният представител Слав Ковачев.

**Слав Ковачев:** Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия предлага на Народното събрание да гласува и приеме законопроекта така, както е предложен от Държавния съвет на Народна република България, без изменение.

**Председател д-р Владимир Бонев:** Желает ли някой да вземе думата? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване. Народните представители, които са съгласни по принцип със законопроекта, моля да гласуват. Мнозинство, приема се.

Поради това, че по законопроекта не станаха разисквания, предлагам да преминем към второ гласуване на днешното заседание. Има ли възражения по този въпрос? — Няма.

Моля народните представители, които са съгласни с така предложения от Държавния съвет законопроект за утвърждаване на нормативните укази, да гласуват.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Приема се единодушно.

*(Текстът на закона — приложение № 1, II)*

Преминаваме към разглеждане на трета точка от дневния ред:

**Предложение от Държавния съвет за утвърждаване на указ за промяна в състава на Министерския съвет.**

Ще прочета предложението:

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА  
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

## **ПРЕДЛОЖЕНИЕ**

**от Държавния съвет на Народна република България за утвърждаване на указ за промяна в състава на Министерския съвет**

Другарки и другари народни представители,

По предложение на председателя на Министерския съвет Държавният съвет на Народна република България на основание чл. 94, т. 4 от Конституцията на Народна република България издаде указ, с който освободи Иван Недев от длъжността министър на външната търговия поради преминаване на друга работа и назначи Христо Христов за министър на външната търговия.

Конституционното основание за издаването на указа изисква той да бъде утвърден от Народното събрание. Поради това, че настоящата сесия на Народното събрание е първата след издаването на указа, молим ви, другарки и другари народни представители, да се занимаете с въпроса за

утвърждаването му и ако го одобрите, да гласувате и прие-  
мете следното

## РЕШЕНИЕ

за утвърждаване на указ за промяна в състава  
на Министерския съвет

Седмо Народно събрание на основание чл. 94, точка 4  
от Конституцията на Народна република България

## РЕШИ:

Утвърждава указ № 188 от 4 февруари 1977 г. на Дър-  
жавния съвет на Народна република България за промяна  
в състава на Министерския съвет.

Председател на Държавния съвет  
на Народна република България: **Т. Живков**

Секретар на Държавния съвет  
на Народна република България: **Н. Манолов**

Иска ли някой да се изкаже по предложението? — Няма  
желаещи. Пристъпваме към гласуване.

Народните представители, които са съгласни да бъде ут-  
върден издаденият от Държавния съвет указ за промяна в  
състава на Министерския съвет, моля да вдигнат ръка. Мно-  
зинство, приема се.

Моля др. Христо Христов да подпише клетвен лист като  
член на правителството, с което да се счита, че е положил  
предвидената от Конституцията клетва, и да заеме място-  
то в ложата на министрите.

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от  
дневния ред:

**Законопроект за народните представители и народните  
съветници.**

*(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение  
№ 2, I)*

Вносителят на законопроекта първият секретар на Цен-  
тралния комитет на Българската комунистическа партия и  
председател на Държавния съвет др. Тодор Живков ни уве-  
доми, че няма да прави доклад по законопроекта пред вид  
приложените към него мотиви.

Има думата докладчикът на комисните народният пред-  
ставител проф. Ярослав Радев — председател на Законода-  
телната комисия.

**Ярослав Радев:** Другари народни представители! По своя характер законопроектът за народните представители и народните съветници урежда основни обществени отношения, които непосредствено произтичат и органически са свързани с Конституцията на Народна република България. Поради това Държавният съвет взе решение законопроектът да се постави на обсъждане по линия на Отечествения фронт и на народните съвети.

По време на обсъждането бе изразено всеобщото одобрение на законопроекта, като практически израз на развитието и усъвършенствването на социалистическата демокрация в нашата страна. Законопроектът бе обсъден на 665 събрания на граждани и заседания на изпълнителни комитети на народните съвети съвместно със съответните комитети на Отечествения фронт. По време на обсъждането бяха направени 1338 предложения от изпълнителни комитети, организации на Отечествения фронт, трудови колективи и граждани. Направо до Народното събрание бяха изпратени 459 предложения. Общо при обсъждането на законопроекта са направени 1797 предложения. На основание чл. 59 от Правилника за работата на Народното събрание Законодателната комисия съвместно с ръководствата на другите постоянни комисии на Народното събрание обсъди и обобщи направените предложения.

По своя характер предложенията могат да се обобщят в четири групи: предложения за правно уреждане на взаимоотношенията между Отечествения фронт, народните представители и народните съветници; предложения за изменение и допълнение на други нормативни актове; предложения относно прилагането на закона и предложения за редакционни поправки.

*Предложения за правно уреждане на взаимоотношенията между Отечествения фронт, народните представители и народните съветници.*

Същността на предложенията се свежда до конкретното прилагане на принципноалното положение, съгласно което народните представители и народните съветници се опират в цялостната си дейност на организациите на Отечествения фронт.

Законодателната комисия и ръководствата на другите постоянни комисии поддържат тези предложения и предлагат нов член 11 и допълнения към чл. 37, 42 и 43.

*Предложения за изменения и допълнения на други нормативни актове.*

Една част от предложенията се отнасят до други нормативни актове (Избирателния закон, Закона за народните съ-

вети, Закона за самооблагане на населението), включително и до изменение на Конституцията.

Съгласно Закона за нормативните актове еднородна материя се урежда по правило в отделен закон. Поради това направените предложения трябва да се имат пред вид при изработването на новия Закон за народните съвети и евентуално при изменения на други закони.

Предложенията, които се отнасят до взаимоотношенията между народните представители и народните съветници и постоянните комисии на Народното събрание и народните съвети, са взети пред вид при изработване на Правилника за работата на Народното събрание.

*Третата група предложения се отнася до прилагането на закона.*

Значителен е броят на предложенията, свързани с практическото прилагане на закона. (Многообразният им и различен характер налага да се посочат най-съществените: установяване на срокове, в които държавните органи, обществените и стопанските организации трябва да вземат отношение по поставените от народните представители и народните съветници въпроси и да отговорят; по-често отчитане на народните представители и народните съветници пред избирателите — един месец след сесията, два пъти в годината за народните представители, всеки три месеца за окръжните съветници и всеки два месеца за общинските съветници.

В законопроекта съобразно характера на уредените отношения между политическите представители и държавните, стопанските и обществените организации са определени срокове, в които те трябва или да отговорят на поставените въпроси, или да вземат мерки за подобряване на тяхната дейност. Но в други случаи такива срокове не са определени поради характера на регулираните взаимоотношения. Направеното предложение по чл. 26 например държавните органи и обществените организации по искане на народните представители и народните съветници да правят преценка за допускани слабости и правонарушения най-късно в месечен срок е продиктувано от желанието по-бързо да се подобри дейността на държавните органи. Но един кратък срок може да се превърне и в пречка за цялостна и аналитична преценка на допусканите слабости и правонарушения и следователно да създаде условия за формално решаване на поставената задача.

Относно сроковете за отчитане на политическите представители е приложен друг подход, като е възприет минималният, а не максималният брой на събранията за отчитане на народните представители и народните съветници по-

ради това, че активната дейност на народните представители и народните съветници не може да се раздели в определени отрязъци. При това отчитането става не само по инициатива на народните представители и народните съветници, но и по искане на избирателите, на съответните организации на Отечествения фронт, които имат право да посочват времето за отчитане на политическите представители.

*Четвъртата група предложения се отнася до редакционни изменения в законопроекта.*

Целесъобразните предложения са отразени в законопроекта.

В доста предложения се съдържа искането за замяна на наименованията „народни представители“ и „народни съветници“ с общото събирателно понятие „депутат“ или „народен избраник“. Наименованието в законопроекта е прието след продължителна дискусия на различни етапи от неговата подготовка. За подходящи се възприеха тези наименования, които се съдържат в законопроекта.

Често се повтарят предложенията пред едно или друго правомощие на народните представители и народните съветници да се постави думата „те са длъжни“, както и да се определи юридически степента на тяхната активност с изразите „активно“ или „постоянно“. Става дума за осъществяване на тяхната дейност.

В законопроекта думите „могат да“ се употребяват, когато се отнасят до възможност народните представители и народните съветници да осъществят определено право. Там, където се определят техните права и задължения, прибавянето на думите „са длъжни“ или „те са длъжни“ е излишно, тъй като самият израз в закона има повелителен смисъл. И това, което е по-важно, задължението за изпълнението на правото не произтича от употребата на фразата, а от задължителната сила на закона и отделните негови предписания.

Определението „активно“ е посочено при общата характеристика на дейността на политическите представители, например в чл. 3 от законопроекта, но не и във всеки отделен случай, където се уреждат техните правомощия. Защото, когато в отделните текстове се поставя думата „активно“, мълчаливо се провежда разграничението, че едни правомощия ще се осъществяват активно, а за други това изискване не се отнася. Същите съображения следва да се имат пред вид и във връзка с предложението да бъде използван в някои текстове изразът „постоянно“.

Определени предложения, направени като редакционни поправки, имат принципиален характер. В чл. 2 например

се предлага да се обърне смисълът на текста, което води до изменение на същността на принципа. В закона правилно е формулиран принципът, че интересите на населението в избирателния район се съчетават с общонародните интереси, а не обратното — общонародните интереси с интересите на населението в избирателния район. В чл. 40 се предлага като редакционна поправка да се заличи думата „законосъобразни“, което означава, че политическите представители са длъжни да приемат всякакви молби и сигнали и да съдействуват за тяхното разглеждане и решаване. Политическият представител не е ходатай, а защитник на законни интереси на избирателите. Той е длъжен да съдействува за формирането на правно съзнание у избирателите и за безусловно подчиняване на закона.

Поради това, че предложенията на Законодателната комисия и ръководствата на другите постоянни комисии са предоставени на народните представители, предлагам те да не се четат.

*(Предложенията на комисии — приложение № 2, II)*

**Председател д-р Владимир Бонев:** Пристъпваме към разисквания по законопроекта.

Има думата народният представител Петър Танчев.

**Петър Танчев:** Другарки и другари народни представители! На нашето внимание е представен законопроект за народните представители и народните съветници, внесен от председателя на Държавния съвет другаря Тодор Живков.

Социалистическото общество е в процес на непрекъснато възходящо развитие, което обхваща всички области на обществените отношения. В областта на развитието на социалното управление, както е посочено в програмата на партията, главната насока е последователното разгръщане на социалистическата демокрация и непрекъснатото издигане научното равнище на управлението. Партията неотклонно провежда тази линия, защото социализмът по своята същност изисква и органически е свързан с демократичното управление на социалните процеси.

В социалното управление главно място заема представителната система, която стои в основата на цялата държавна организация и на цялата държавна власт. Представителните органи образуват основните органи на държавата, определят съдържанието на тяхната дейност и упражняват постоянен и всеобхватен контрол в цялата държавна организация. Затова партията отдава първостепенно значение на въпроса за усъвършенствуването на организацията и дейността на представителните органи.

Основните принципи, организацията и правомощията на представителните органи бяха юридически уредени в новата Конституция. В единния Избирателен закон беше уреден начинът за образуване на представителните органи и за отзоваването на народните представители и народните съветници. Сега в Народното събрание е внесен законопроект за народните представители и народните съветници и проект за Правилник за работата на Народното събрание. Предстоящо е изработването на законопроект за народните съвети. По такъв начин ще завърши цялостното усъвършенстване на представителната система.

Цялостното усъвършенстване на представителната система е естествена историческа последица от качествените изменения, които се извършват в нашето общество в етапа на изграждането на зрелия социализъм. Представителната система не е неизменна, създадена в завършен вид, след завладяването на властта от трудовите хора. Както и цялото социално управление, представителната демокрация преминава през различни етапи на развитие. Предлагащото усъвършенстване на представителната система е закономерен израз на онези качествени изменения, които характеризират социалното управление в етапа на изграждане на зрелото социалистическо общество.

Трябва да подчертаем, другарки и другари, че с приемането на настоящия законопроект още повече и по-пълно се очертават ролята и мястото на народния представител като политическа фигура, като избраник на народа, разширяват се неговите правомощия за още по-активно участие в процеса за усъвършенстване на социалното управление. Това отговаря на съвременните изисквания към народните представители и към Народното събрание като най-върховен орган на държавната власт, който играе изключително важна роля в системата на социалното управление и в процеса на разгръщането и задълбочаването на социалистическата демокрация. Това има особено важно значение сега, когато Народното събрание обновява и усъвършенствува нашето законодателство в съответствие с потребностите на зрелото социалистическо строителство.

В законопроекта се кодифицира материята за народните представители и народните съветници, внесени са изменения и са развити положенията за правата и задълженията им, отнасящи се до техния общ правен статут и до отношенията им с другите държавни органи и обществени организации.

Дейността на народните избраници в осъществяването на държавната власт е уредена по такъв начин, че да осигурява пълноценното участие на политическите представители при вземането на управленчески решения.

Съществено са разширени и контролните им пълномощия, като са посочени пределите на контрола, органите, върху които се упражнява, средствата за неговото осъществяване.

Осигурява се широк достъп за народните избраници до всички ръководни звена на социалното управление — от правителството и министерствата до народните съвети, които са задължени да им оказват пълно съдействие и да ги подпомагат в осъществяване на правата, дадени им от закона.

Не може също да не подчертаем, че на съвременния етап основната дейност на народния представител, съответно на народния съветник, не започва и не свършва само в парламента и в народния съвет. Главното в тяхната дейност е извън тези органи на социалното управление, сред трудещите се в изборителния район, в поддържането на постоянна и действена връзка с народа, в изучаване и решаване на въпросите, които изборителите поставят. Именно чрез постоянна връзка с изборителите се формира народната воля, правилно се изразява това, което народът съзнава.

По този път ние можем да осигурим пълноценното участие на трудещите се в решаването на големите програмни задачи в изграждането на развито социалистическо общество, да претворим в дела решенията на Единадесетия конгрес и на Юлския пленум на Централния комитет на партията.

Тук трябва да изтъкнем голямата роля на масовите организации и преди всичко на Отечествения фронт като незаменим помощник на политическия представител на народа. Организациите и комитетите на Отечествения фронт са масовата опора на политическите представители. Чрез тях те поддържат най-широка и най-близка непосредствена връзка с изборителите. Затова колкото по-тесни и постоянни са връзките на народните представители и народните съветници с организациите и комитетите на Отечествения фронт, толкова по-тесни и по-постоянни са техните връзки с изборителите.

Другарки и другари народни представители! Демократическият процес на изменение на представителната система е подчинен на основната задача да осигури привличане в управлението на все по-широк слой и в крайна сметка на всички граждани. Социалистическата демокрация — това е управление на масите. Тя им дава реални политически права да управляват икономиката, социалните процеси, цялостния живот на обществото. Или ако си послужим с израза на Ленин: всеобщо обучение на гражданите да управляват — това е смисълът и съдържанието на социалистическата демокрация.

В нито една буржоазна демокрация, включително и в най-развитата парламентарна демократическа република, такава задача не може да се постави, нито да се осъществи. Тъкмо обратното — експлоататорските класи с всички средства, основани на закона или прилагани на практика, отстраняват масите от представителните органи, ограничават или преследват техният натиск върху изборните учреждения. И всеки път, когато съществува опасност масите да завладеят парламента или отделни общини чрез избори, политиките и теоретиките на буржоазията прибегват до всякакви комбинации, за да предотвратят такава възможност, надават вик, че са застрашени демокрацията и свободата.

Историята на всяка страна, където буржоазията е на власт, е научила народите от собствен опит да виждат разликата между реалната демокрация и „демократичната“ форма на управление на монополите. Трябва да кажем, че и най-развитата буржоазна парламентарна демокрация изразява и защитава интересите на капиталистическата класа.

В последно време, когато се разгръща такава бясна антисъветска кампания, политическите деятели и теоретиките на буржоазията в търсенето на нови идейно-политически аргументи в борбата срещу социалистическото общество обявиха за официална политика защитата на правата на човека. Политическата същност на тези аргументи е насочена срещу социалистическите страни и установения в тях държавен строй и е израз на стремежа на противниците на политиката на разведряване да пречат за осъществяване на договореностите в Заключителния акт на Общоевропейското съвещание за сигурност и сътрудничество, за разпространение на духа на Хелзинки.

Какви са фактите сега и в миналото?

В името на демокрацията, на правата и свободите на човека империалистическата реакция извърши чудовищни злодеяния. Човечеството никога не ще забрави трагедията, която преживя вьетнамският народ, трагедията на чилийския народ. Именно империалистическите реакционни среди инспирират превратите на военните хунти и поддържат хунтовски режими, които най-грубо погазват демокрацията, правата и свободите на човека. Те не се спират пред физическо унищожение на видни политически дейци и борци за истинска демокрация, за социален прогрес и дружба между народите.

С такива примери е богата и нашата най-нова политическа история.

Българската комунистическа партия и Българският земеделски народен съюз са се борили десетилетия за истинска народна демокрация. В тази борба паднаха хиляди синове и дъщери на трудовия народ.

Колко пъти българската буржоазия касираше изборите на комунисти и сдружени земеделци, разтурваше Народното събрание и общински съвети, арестуваше и разстрелваше народните избраници, за да не позволи на народа да защити чрез тях своите права и жизнените си интереси!

В същност за какво беше извършен зловещият дветеюански преврат през 1923 г. срещу законната власт на Земеделския съюз? Защо бяха избити хиляди комунисти и земеделци, които се вдигнаха в защита на тази законна власт?

В името на демокрацията ли стана всичко това? — Не! Това стана, защото правителството на Александър Стамболийски направи сериозен опит да насочи България по демократически път на развитие и засегна интересите на капиталистическата класа. И трябва да кажем, че в целия период на антифашистката борба, в продължение на двадесет години, буржоазията грубо погазваше свободата на народа, разстрелваше без съд и присъда комунисти и сдружени земеделци, патриоти и антифашисти.

В наше време такива преврати се извършват в други страни и райони в света. И зад тях стоят пак същите онези, които лицемерно говорят и пишат за свободата и правата на човека в социалистическите страни, където съществува истинска свобода. В Народна република България ние осъществяваме реални права и свободи за всички граждани, издигаме авторитета, предоставяме със закон реални демократически права и задължения на свободно избраните представители на народа, които заседават в тази зала, на десетките хиляди народни съветници.

Ние можем да заявим с чиста съвест от трибуната на Народното събрание, че няма други по-представителни демократически институции от социалистическите, други по-реални права и свободи на гражданите от правото на труд, на отход, на безплатна медицинска помощ, на безплатно образование, от правото на свободна изява на събрания, в печата, по радиото и телевизията, от правото на критика и на обществен контрол. Ето това е социалистическата демокрация в действие.

Другарки и другари! Буржоазните политически дейци и теоретици разглеждат многопартийната система и опозицията като необходим признак на всяка демокрация. Но многопартийната система и опозицията те тълкуват от гледна точка на своите интереси. Буржоазното класово разбиране за многопартийната система и опозицията се изразява в това, че те са за такава опозиция в буржоазното общество, която е за запазване на капиталистическата система, и проповядват, искат и се мъчат да създават условия за опозиция при социализма, която да отрича самата социалистическа система.

Българската комунистическа партия и Българският земеделски народен съюз работят в името на една обща програма, която народът иска и народът осъществява, в която са възплътени неговите национални и интернационални възжеления.

Заедно с Българската комунистическа партия Българският земеделски народен съюз даде достоен принос за утвърждаването на народнодемократичната власт и за цялостното изграждане на нейната политическа система. Днес той участва най-активно в процеса на разгръщане и обогатяване на социалистическата демокрация.

Земеделският съюз работи дейно за развитието и усъвършенстването на социалното управление. Това намери признание и е издигнато в политически принцип в новата Конституция, където е казано, че Българската комунистическа партия ръководи изграждането на развито социалистическо общество в Народна република България в тясно братско сътрудничество с Българския земеделски народен съюз.

Като политическа партия Българският земеделски народен съюз участва активно в разработването и осъществяването на държавната политика. Той е представен широко в органите на държавната власт. Сдружените земеделци народни представители и народни съветници реално допринасят за разгръщането и развитието на социалистическата демокрация.

Можем да кажем, че именно в условията на социализма Българският земеделски народен съюз — една от най-старите селски партии в Европа — като съюзник на партията даде достоен принос за установяване на истинско народо-властие, за разцвет на демократизма в общественото развитие на България.

Примерът на тясно братско сътрудничество на Българската комунистическа партия със Земеделския съюз намира висока оценка и признание сред нашите приятели в чужбина, сред световната аграрна и демократична общественост. Това беше силно изразено още веднъж на международното съвещание на селски и сродни демократични партии и организации, което се състоя след XXXIII конгрес на Българския земеделски народен съюз.

Другарки и другари! Периодът след историческия Априлски пленум е наситен от динамичната теоретическа и практическа работа на партията за развитието на социалистическия демократизъм, на целокупния живот на нашето общество, за усъвършенстване системата на социалното управление. Именно след Априлския пленум бяха развити постановките на Георги Димитров за народната демокра-

ция, даден беше тласък за развитие на ленинските принципи за изграждането и работата на органите на държавната власт, на системата на социалното управление.

Историческа заслуга за това имат Централният комитет на партията и лично др. Тодор Живков, който на всеки етап от развитието на страната теоретически разработва проблемите на цялото социално управление и на социалистическата демокрация.

И сега, когато се осъществява грандиозната за нашата страна програма за ускорено изграждане на развито социалистическо общество, когато се разкриват нови простори за разгръщане на социалистическата демокрация, за още по-активно участие на трудовите хора в развитието и утвърждаването на социалистическия начин на живот, в нашето стремително движение напред на всяка крачка се чувствуват размахът, мащабността в мисленето и творческата сила на ръководителя на партията и държавата в борбата на народа за осъществяването на такъв материален и духовен разцвет, какъвто Родината не познава в своята тринадесетвековна история.

Гаранция за осъществяване на тази програма е нашата братска дружба и всестранно сътрудничество с великия Съветски съюз — могъщата опора на цялото прогресивно човечество в борбата за мир, демокрация и социален прогрес.

Позволете, другарки и другари, от името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз да заявя, че ние ще гласуваме за законопроекта с дълбокото убеждение, че неговото осъществяване в живота ще бъде ново доказателство за възходящото развитие на социалистическата демокрация в България.

Благодаря за вниманието! (*Ръкопляскания*)

**Председател д-р Владимир Бонев:** Има думата народният представител Желязко Колев.

**Желязко Колев:** Другарки и другари народни представители! На нашето внимание е предложен за обсъждане законопроекта за народните представители и народните съветници, който до голяма степен ще попълни една празнота, отнасяща се до дейността на народните избраници.

Предложеният проект е необходимост за нашето общество и държава. Той отговаря напълно на изискванията за още по-успешното изграждане на развитото социалистическо общество и усъвършенствуването на социалистическата демокрация. В резултат на анализа на дейността на народните представители и народните съветници и на основата на съветския опит, отразен в приетия през 1972 г. Закон за

статута на депутатите на съветите на депутатите на трудещите се в СССР, е разработен проект, който поставя на законна основа дейността и отношенията на народните представители и народните съветници с органите, в които са избрани, с избирателите, държавните и стопанските органи и обществени организации.

С предложения законопроект се разширяват и конкретизират някои от основните права и задължения на народните представители и народните съветници, утвърдени в Конституцията на Народна република България. С това се цели да се усъвършенствува тяхната дейност както в Народното събрание и народните съвети, така и в постоянните комисии и избирателните им райони.

В законопроекта са посочени в съгласие с Конституцията и партийните постановки основните задължения на народните представители и народните съветници, които изразяват волята на народа и защитават неговите интереси при принципиално съчетаване интересите на населението от избирателния район с общонародните интереси; участвуват активно в разработването, определянето и провеждането на вътрешната и международната политика на нашата социалистическа държава; съдействуват за разширяването и усъвършенствуването на социалистическата демокрация чрез привличането на трудещите се в управлението на страната; работят най-активно за спазването на социалистическата законност, общественения ред, социалистическия морал, държавната и обществената дисциплина; съчетават дейността си на активни политически дейци с образцовото изпълнение на своите трудови задължения и се отчитат пред своите избиратели и пред представителния орган, в който са избрани. Тези извънредно високо отговорни задачи са в пълна хармония с високите изисквания, които поставя пред българските граждани социалистическото развитие на нашето общество и държава и важат с особена сила за народните избраници в Народното събрание и народните съвети, които носят най-голяма отговорност по държавна линия за изграждането на развитото социалистическо общество.

Както основните, така и останалите задължения за народните представители и народните съветници, намерили място в законопроекта, изискват от всичките 400 народни представители и многохилядната армия от окръжни, градски, районни и селски народни съветници определена лична отговорност. Само чрез подобряване дейността на всеки народен избраник поотделно в представителния орган, в който е избран, може да се постигне желаното със закона максимално подобряване работата на Народното събрание и народните съвети. Време е вече намиращите се още, макар и рядко, отделни народни представители и съветници, които подце-

няват своето място в представителните органи и с това пренебрегват в една или друга степен народния вот на доверие, да се замислят, и то много сериозно. Ако те досега не са осъзнали дълбоко своята роля на политически и държавни дейци, законопроектът идва да им помогне да сторят това, да им подсказже да изпълняват най-добросъвестно възложеното им народно доверие, за което разглежданият законопроект им предоставя широки права и възможности. Всичко, което ще приемем и запишем в Закона за народните представители и народните съветници, трябва да стане дълбоко осъзнато дело в дейността на всеки народен представител и всеки народен съветник. Ние, народните представители, комунисти и земеделци, комсомолци и безпартийни, би следвало да дадем личен пример на най-добросъвестно, най-точно и най-ползотворно приложение на този извънредно важен закон.

Законопроектът поставя високи изисквания пред народните избраници относно подготвянето и вземането на решенията от Народното събрание и народните съвети. Наложително е да се подобри и активизира дейността на народните избраници в сесиите, съответно на Народното събрание и народните съвети. Отсъствията от тях трябва да станат нещо като извънредно произшествие. Нужно е участието на народните представители и народните съветници да бъде съпроводено с активно поставяне на въпроси, с предложения и изказвания, които ще съдействуват за усъвършенствването на внесените за разглеждане проекти за нормативни актове, решения, декларации, обръщения и други документи. Народните представители имат задължението да използват правото си на законодателна инициатива по Конституцията и този закон (чл. 17), като изискват своевременен и точен отговор по предложения и повдигнати въпроси до държавни органи, обществени и стопански органи и организации.

В разглеждания проект се иска по-голямо активизиране на народните представители и народните съветници по изпълнение на решенията съответно на Народното събрание и народните съвети. За целта е необходимо те лично да участвуват в разясняването пред населението в избирателния район на законите и решенията на Народното събрание и народните съвети, да правят предложения до държавни органи във връзка с изпълнението на законите и решенията на представителните органи, да следят за най-точното им изпълнение. Осъществяването на този закон изисква от всички народни избраници от всички степени на представителните органи да се заемат с неотстъпното осъществяване на своите права и задължения. От тях се иска да усилят участието си в заседания на ръководствата на държавните органи в центъра и по места, когато се разглеждат въпроси, засягащи ин-

тересите на населението от избирателния им район, да аргументират правилността на своите предложения, да се борят за законното удовлетворяване интересите на трудещите се от своя избирателен район, като съчетават това умение с общодържавните интереси. От погледа на народните избраници не бива повече да се отбягват слабости и правонарушения, допускани от държавни органи, стопански и обществени организации.

Можем с право да се надяваме, че на основата на нашия опит и особено на съветския опит в работата на съветите на депутатите на трудещите се народните съвети у нас заедно с Отечествения фронт и другите обществени организации ще въведат някои нови форми на работа, които ще съдействуват за подобряване дейността на народните представители и народните съветници. Твърде полезни за работата на народните съветници с населението могат да бъдат добре обзаведените „стай на съветниците“ и създаването на „постове на съветника“ по предприятия, квартали и пр.

В съгласие с изискванията на чл. 32 от законопроекта народните представители и народните съветници имат право да упражняват контрол по отправените предложения, заявления и жалби до държавните и стопанските органи. Задаването на въпроси до най-отговорните върховни и местни държавни органи и техни членове трябва да се превърне в постоянна практика. Това ще раздвижи загнездилият се туктам бюрократизм и ще подпомогне своевременното и качественото изпълнение на задачите. Сега много повече, отколкото преди, в съгласие с предложения чл. 34 от народните представители и народните съветници се изисква при констатиране на нарушения на законните права и интереси на гражданите, както и при други закононарушения, да предлагат мерки на съответните държавни органи и да се борят неотстъпно за възстановяването на законната правда.

С нова и по-голяма острота се поставя въпросът за работата на народните представители и народните съветници в избирателните райони. От тях се иска да поддържат най-тесни връзки с избирателите, с обществените организации и държавните органи. В процеса на общуването с трудещите се те могат най-добре да изучат въпросите, които ги вълнуват, да ги разясняват и съдействуват за правилното им решаване. По важните политически и други въпроси, които интересуват населението, правилно е да бъдат информирани съответните представителни органи.

Твърде важна форма на личен контакт на народните представители и народните съветници с трудещите се са редовните срещи, които правят с тях. Чрез тези срещи народните избраници свързват народа с партията като политиче-

ски и държавни дейци. На поставените въпроси, устни и писмени жалби и сигнали те имат задължението да подхождат от принципиални партийни и законни позиции. Законосъобразните жалби и сигнали трябва своевременно да се разглеждат и решават от съответните органи.

Народните представители и съветниците са задължени да уведомяват своите избиратели както за изпълнението на плана за обществено-икономическото развитие на страната и окръга, така и за изпълнението на поетите поръчения и какво те са направили по тях. Извън срещите с избирателите по селища или квартали в избирателните райони в съгласие с чл. 43 от законопроекта народните представители и народните съветници се отчитат периодически пред избирателите. Колкото обаче са по-близки връзките на народните избраници с обществените организации и преди всичко с Отечествения фронт и народните съвети, толкова по-големи ще бъдат и резултатите от тяхната дейност.

Извънредно важно значение за населението има активното участие на народните представители и народните съветници при разработването, обсъждането и приемането на поръченията на избирателите, както и набелязването и осъществяването на мероприятията за тяхното изпълнение.

Важен дял от работата на народните избраници е дейността им с поръченията и предложенията на избирателите, които те предлагат за решаване от горестоящите държавни органи. Фактическото изпълнение на поръченията утвърждава авторитета на народния избраник, а заедно с това и на съответните органи на властта. За поръчения, които не могат да бъдат изпълнени поради действително обективни причини, трябва да се разясни на избирателите, без да се поемат обещания. Извънредно важна роля за подобряване на работата с поръченията ще изиграят подготвените от ръководството на Народното събрание и Бюрото на Националния съвет на Отечествения фронт „Указания за работата с поръченията на избирателите“.

Намирам за правилни по принцип предложенията на Законодателната комисия и ръководствата на другите постоянни комисии. Към тях обаче имам някои бележки, а именно:

В точка 7 се предлага изменение на чл. 37, като думите „обществените организации“ се заменят с „Отечествения фронт и другите обществени организации“. Предлагам след Отечествения фронт да се запишат: „профсъюзите и Комсомола“, което ще даде възможност на народните избраници да развиват дейност и в предприятията, учрежденията и учебните заведения, а там няма организации на Отечествения фронт. Поради същите съображения предлагам към новопредложения чл. 11 и предложението за изменение на

чл. 43 след думите „Отечествения фронт“ да се добави „профсъюзите и Комсомола“.

Искам да предложа в проекта да бъде включен текстът: „Дейността на народните представители и народните съветници да намира съответно място в средствата за масова информация“. Това особено трябва да се отнася за тези от тях, които изпълняват добросъвестно своите задължения, особено по този закон. За тях това ще бъде морална награда за упорития им и всеотдаен труд за благо на народа.

Законопроектът изисква от нас, народните представители и народните съветници, още по-пълно, отколкото досега, да изияваме пред трудещите се своите най-ценни политически, морални и организационни качества и добродетели на народни избраници, като съчетаваме всичко това с изискванията на партийните решения, Конституцията и другите закони в Народна република България.

За цялата разнообразна и широка народополезна дейност на народните представители и народните съветници глава шеста от законопроекта предвижда условията, които следва да вземат централните и местните държавни и обществени органи за своевременното и най-полезно изпълнение на задачите. Държавните и обществените органи и дейци в центъра и по места са задължени да оказват предвиденото в законопроекта съдействие на народните избраници, да им предоставят необходимите сведения, да им дават отговори на поставени въпроси лично или чрез писма и пр.

Другарки и другари народни представители! Най-точното осъществяване на правата и задълженията на народните представители и народните съветници ще доведе до подобряване на тяхната собствена дейност и дейността на органите, в които са избрани, ще повиши авторитета на народните избраници и на представителната система на Народна република България. Това ще съдействува за укрепване авторитета на партията и държавата сред народните маси в страната, ще окаже положително въздействие за подобряване на тяхната трудова дейност, ще се отрази положително върху цялостната дейност на органите на управлението на държавата и обществото у нас за най-точното изпълнение решенията на Единадесетия партиен конгрес в духа на решенията на Юлския пленум на Централния комитет на партията от 1976 г.

Като изложих своето становище по предложения законопроект за народни представители и народни съветници, искам да препоръчам всички с дълбоко убеждение да гласуваме за него.

Позволявам си да препоръчам на всички народни представители, на всички окръжни и общински народни съвет-

ници и другите политически, държавни и обществени дейци успешна работа за най-точното прилагане на Закона за народните представители и народните съветници.

Благодаря. (*Ръкопляскания*)

**Председател д-р Владимир Бонев:** Има думата народната представителка Найде Ферхадова.

**Найде Ферхадова:** Уважаеми другарки и другари народни представители! Оценявайки внасянето в Народното събрание на законопроекта за народните представители и народните съветници като акт от изключително важно значение, веднага бих искала да отбележа две обстоятелства, които ме вълнуват не само като народна представителка, но и като гражданка на социалистическа България.

Първо. Всъщност обсъждането на законопроекта от сесията иде само да обобщи мнението на целия народ. И на събранията на отечественофронтовските организации, и на страниците на печата, специално на в. „Отечествен фронт“, беше предоставена възможността на всеки български гражданин да се произнесе за правата и задълженията на народните избраници. Този факт е съвсем конкретен отговор на западните оплаквачи на т. нар. „права на човека“ в социалистическите страни, в т. ч. и Народна република България.

Второ. Бих искала да отбележа дълбокото си задоволство, че съставителите на законопроекта са ползували като прототип съветския закон за депутатите на трудещите се. Дори само това обстоятелство е достатъчно показателно за безспорното достойнство на документа тъкмо в онзи смисъл, който най-директно засяга правата на човека. Друг е въпросът за поведението на онези, които хвърлят кал върху социализма и особено върху Съветския съюз. Мъдрецът Салман е казал, че кучетата лаят по всички, които не приличат на псета, а магаретата ритат онези, които не приличат на магарета.

Що се отнася до партията на българските комунисти, тя винаги се е учила от изпитания в живота опит на великия Съветски съюз, разкрил за първи път пред човечеството чара на реализирания научен комунизъм. Ето защо за съвременния български труженик звучи като морална норма обобщението на поета:

И нека ни хулят,  
и нека се пенят —  
такъв е законът на нашите дни,  
който на теб, СССР, измени,  
той на великата правда изменя.

А за случая с разразилата се безогледна кампания на западните вехтошари да купуват дисиденти, за да отклонят вниманието от собствените си противоречия, най-подходяща народната ни мъдрост за стадото и мършата. Историята на човешкия прогрес потвърждава, че неговият облик съставляват не деградирали изменници, а най-будните умове, органически свързани с коренните интереси и светлите идеали на обществото.

Именно на този фон още по-релефно изпъква значимостта на законопроекта за народните представители и народните съветници, който най-пряко характеризира правата на човека у нас в условията на социализма. Текстът като цяло отговаря на изискването на етапа на зрелия социализъм още по-широко да се разгърне социалната активност на трудещите се, да се направи нова крачка в по-нататъшното усъвършенствуване на принципа на демокрацията.

Същевременно още в този момент на обсъждането на законопроекта от Народното събрание не може да не ни вълнуват въпроси, свързани с практическото му прилагане. Защото зад всеки закон стои човекът, а тук става въпрос за народния избраник. Стойността и на този толкова важен и добре подготвен закон ще бъде оценена едва чрез конкретната дейност на народния представител и народния съветник. Във връзка с това аз искам да споделя някои свои съображения и вълнения, като се позовавам на опита си като народна представителка и на впечатленията си като избирателка.

Както е известно, в органите на властта се избират немалко млади хора, които нямат достатъчно житейски опит, нямат опит в обществената работа. На предизборните срещи, особено в райони с повече проблеми от благоустройствен характер, какъвто е нашият Кърджалийски окръг, на кандидатите за народни представители и народни съветници изведнъж се поставят толкова много и разнообразни поръчения, че неопитният човек може да се види в чудо какво и как да направи. А нерядко, не само поради обективни причини, но и в резултат на бюрократичното отношение на отделни служители поръченията на избирателите остават без последствия. Това в никакъв случай не се отразява благоприятно върху самочувствието на народния избраник, нито пък може да му изгради съответен авторитет в очите на избирателите.

След активната предизборна кампания същите онези отечественофронтовски комитети, които са издигнали кандидатурите на народните представители и народните съветници, не проявяват достатъчни грижи и внимание за тяхното по-нататъшно израстване и утвърждаването им като важни политически фигури. В този смисъл аз напълно споделям

целесъобразността на новозаписания чл. 11 и допълнението към чл. 43, отразени в доклада на Законодателната комисия за предложенията, с които се подчертава важната роля на Отечествения фронт. Това безспорно ще допринесе за поддържането на постоянна връзка и провеждането на системна работа на отечественофронтовските комитети и организации с народните представители и народните съветници, а, от друга страна, ще се повиши и общественият контрол в тяхната работа. Издигайки ролята и авторитета на народните избраници, ще се преодолее и понякога явно изразяваното предпочитание на избирателите от някои райони към „по-влиятелни фигури“, т. е. по-отговорни в служебното си положение лица.

Народни представители, народни съветници и отечественофронтовски комитети и организации с общи усилия трябва да премахнем и някои други отживелици във взаимоотношенията избраник — избирател. На съвременния етап от нашето общество развитие вече никак не подхожда тези взаимовръзки да се свеждат главно до поръченията. Това води до противното явление у избирателя да се поддържа една потребителска психология, която при отделни случаи избива дори в известна тенденция в тона, като приблизително звучи така — щом гласуваме за теб, ти си длъжен! Счита се, че щом като поръчението е възложено, то трябва на всяка цена да се включи в плана. А щом има план, ще трябва да се изпълни.

Има такива случаи за отбелязване, и то в селата, където някои хора вместо пряко с труда си да се включват в изграждането на пътища, водоснабдителни съоръжения, канализации, предлагат парични средства. Фактът безспорно говори за порасналото им материално благосъстояние. Но получава се така, че тези хора са станали заможни благодарение именно на социализма, а с поведението си не показват равнище на социалистическо съзнание. Подобни случаи будят основателно безпокойство, защото става въпрос за такъв анахронизъм в нашия живот, който твърде много напомня чорбаджийската психология.

Тези неписъци за нашето социалистическо общество, но все още не изцяло преодолените явления налагат в дейността на народните представители и народните съветници да се внесе по-богато съдържание. Срещите с избирателите да се превръщат в истински политически форуми за мобилизиране силите на трудещите се за успешното изпълнение и за преизпълнението на общественоекономическите задачи, за тоталното настъпление на социалистическия начин на живот. Мисля, че примерът на самите народни избраници би бил най-убедителен, ако е претворение на светлия завет на

безсмъртния Ботев за пълно единство на думи и дела.  
(Ръкопляскания)

**Председател д-р Владимир Бонев:** Има думата народният представител Вълко Ковачев.

**Вълко Ковачев:** Другарки и другари народни представители! Днес в Народното събрание е внесен за разглеждане след широко обсъждане по линията на Отечествения фронт и народните съвети важен политически документ — законопроектът за народните представители и народните съветници.

Самият факт, че Държавният съвет предложи да се проведе това предварително обсъждане, говори красноречиво за демократичните основи, на които се подготвят всички важни решения и документи, разкрива ярко същността на нашата социалистическа демокрация, която гарантира най-тесна връзка между държавната власт и народните маси при управлението на страната. Създаването на този законопроект е едно навременно и конкретно дело в отговор на Единадесетия партиен конгрес и Юлския пленум на нашия Централен комитет, които поставиха изискването още повече да се засили ролята на Народното събрание и на народните съвети, да се привлече все повече населението в управлението на държавата и законодателната дейност. Това е напълно закономерно — колкото по-зрял става социалистическият строй, толкова повече се разгръща и социалната активност на отделните граждани, на трудовите колективи, на целия народ.

Безспорно е, че на съвременния етап значението на пълномощниците на народа — народните представители и народните съветници — нараства извънредно много. Тъкмо това обуславя и необходимостта да се приеме единен закон за народните представители и народните съветници, който да има смисъла на цялостен юридически и политически статут. Всъщност ние и така трябва да гледаме на сега внесенния за разглеждане нормативен акт. Неговата структура правилно е изградена на принципите на триединната дейност — приемане на решения в представителния орган, участие в изпълнение на решенията и упражняване на необходимия контрол.

Разбира се, в своето изказване сега няма и не мога да се спра да разисквам пункт по пункт предложената в законопроекта материя. Искам само сбито да изкажа мнението си върху това, което привлече най-силно моето внимание. Изключително важни са положенията в проекта, вменияващи в дълг на народните представители и народните съветници да повишат активността си в своите изборителни

райони. Глава пета предвижда детайлно по какъв ред и начин трябва да стане това. Много добре е подчертано, че народните избраници не само са длъжни да познават пълно и близко нуждите, условията на живот и труд на гражданите от своя район, не само да приемат техните поръчения, но и да ги мобилизират за изпълнението на техните собствени искания и на решенията на останалите представителни органи. За нас, младите народни представители и народни съветници, които все още се нуждаем от добавъчен опит, тази постановка е особено полезна. Ето тук, ето в това отношение контактите на народните избраници е наложително да преминат рамките на избирателния район и да придобият възможно най-голяма широта. Активизирането на трудещите се, разясняването пред тях на важните и актуални решения или възникнали проблеми, мобилизирането на техните сили за постигане на желаните резултати може да се осъществи единствено, ако умело е осигурена помощта не само на държавните и стопанските органи, но и на всички обществени организации — Отечествения фронт, Българските професионални съюзи и комсомола.

Тук е мястото да се каже, че пак те, и особено комитетите на Отечествения фронт в кварталите, тепърва трябва да се използват по-действено при срещите си с избирателите, при приемането на техните поръчения. Често в нашата практика народният избраник се търси и натоварва едностранчиво, забравя се неговата роля и длъжност на политически деец и той се превръща в посредник между различни ведомства при решаването на едни или други въпроси, често пъти твърде дребни, които могат да се решават по оперативен път и в народните съвети. Мисля, че ще е по-рационално, ако комитетите на Отечествения фронт в кварталите обсъждат предварително най-значимото, ако подберат и обобщат проблемите, преди да ги впишат като поръчения. Разбира се, това непременно трябва да става заедно с отговорни представители на народните съвети, за да се направи действително осведомен подбор на исканията, разумно степенуване на нуждите, като се залага непосредствено и преди всичко на очакваната мултипликация, а не на тесния интерес на жителите на даден квартал, село или район. Така че в разглеждания сега законопроект има място за включване на нова идея в това отношение.

Трябва да кажа, че такъв опит вече се натрупва в Пловдивски окръг. При активната позиция на Отечествения фронт преминават председателните и следсесийните срещи. След предварително и задълбочено проучване отечественофронтските ръководства поставят за решаване пред народните представители и народните съветници особено значимите поръчения, а всички останали задачи с оперативен харак-

тер се отнасят към съответните съвети, служби и други институции. Така се създават разумни предпоставки народните избраници да се занимават с по-малко на брой проблеми, но да развиват дейност, далеч по-голяма по значимост, да се проявяват и утвърждават като авторитетни политически личности. Добра, убедителна демонстрация на този подход беше и обсъждането на законопроекта, върху който сегане разискваме. Проведох се над 70 събрания с около 6000 души. На тях бяха обсъдени разделите на проекта, изслушани бяха множество мнения на трудещите се, а накрая бе направено обобщение на най-главното, формирани бяха съответните предложения. Както се вижда, по този начин се постига нещо повече от съобразяване с мнението на широките трудови маси, от зачитането и използването на техния граждански опит. Всъщност, ангажирайки умело обществените организации, ние направихме този нов нормативен акт основно известен. Такава предварителна осведоменост на всички слоеве на населението е предпоставка за оная пълна демократичност, за която става дума в началото — след окончателното приемане на проекта и превръщането му в закон обществеността не само формално ще бъде в правото си на контрол, а ще има реалната възможност да се заеме с този контрол, да го превърне във всички случаи на неговото проявление в действен, ефективен контрол.

Вече споменах, че предложеният проект е наситен със смисъла на цялостно разработен статут за дейността на народните представители и народните съветници. И такова едно впечатление се покрива изцяло с текстовете, които обсъждаме. Много добре са осмислени и гарантирани условията за осъществяване правата на избраниците — осигурява им се важна информация от държавните органи, учреждения и организации, създават се пълни условия за провеждането на срещи с избирателите, утвърден е трудовият им статут. Заслужава отделно да бъде подчертано правото на активна намеса при констатиране на слабости и закононарушения в работата на държавните органи и стопанските организации, като народните представители могат да предлагат мерки за отстраняване на пропуските, а съответните органи са длъжни да отговарят в едномесечен срок какви мерки са взети. Според мен твърдото фиксиране на този срок е съвсем правилно, то придава безспорна категоричност на критиката и необходимостта да се реагира на нея своевременно, да се променят нещата.

Напълно естествено е, говорейки за правата, да не отминаваме и темата за задълженията на народните представители и народните съветници. Наистина намирането на оптимума между едното и другото заслужава голямо внимание. Неговото нарушаване в каквато и да било посока има вся-

кога еднакъв резултат — в ущърб е на действителната народополезна дейност. В този смисъл биха могли да се развият още много мисли, биха могли да се приведат различни примери. Но в случая аз не искам да се отдалечавам от текста на внесения за разглеждане законопроект. В него са намерили място изключително важните положения, които вменят в дълг на народните представители и народните съветници да работят активно в своите избирателни райони, да бъдат в постоянен контакт с трудовите хора, да се поставят в тяхна услуга. Всичко това предполага по-често да се прави равностойка за стореното, а в проекта се предвижда срещите за отчет на избраниците пред избирателите да стават най-малко веднъж в годината. Мисля, а така също беше изразено и от председателя на Законодателната комисия, че подобен минимум не изключва и насрочването на повече срещи от такъв характер.

В заключение искам да изразя увереността си, че бъдещият закон за народните представители и народните съветници ще се появи тъкмо навреме. Той ще способствува непременно да се издигне ролята на народния избраник като деец държавен и политически. Това, от една страна. И от друга, бъдещият закон за народните представители и народните съветници ще допринесе за по-нататъшното усъвършенстване на социалистическата демокрация. А всъщност това означава, че и в тази сфера — сферата на държавния и обществено-политическия живот, проблемът за ефективността и качеството на нашата дейност намира още една сполучлива реализация. Това още един път доказва каква удивителна всеобхватност и актуалност притежават партийните постановки на Единадесетия конгрес и Юлския пленум на нашата партия.

На основата на изложеното по-горе аз апелирам към всички народни представители да гласуват новия законопроект и заявявам, че също ще гласувам за неговото приемане.

Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

**Председател д-р Владимир Бонев:** Искате ли още някой от народните представители да се изкаже по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване. Моля народните представители, които приемат по принцип предложения законопроект, да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

Преди да се постави на второ гласуване, законопроектът се предоставя на комисията за допълнително обсъждане.

*(Председателското място се заема от заместник-председателя на Народното събрание Николай Георгиев)*

**Председателстващ Николай Георгиев:** Другарки и другари народни представители! Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

### **Проектоправилник за работата на Народното събрание.**

*(Мотивите и текстът на проектоправилника — приложение № 3, I)*

Доклад от името на вносителя няма да се прави поради приложените мотиви. Пристъпваме към разисквания.

Има думата народният представител проф. Димитър Димитров.

**Димитър Димитров:** Другарки и другари народни представители! Избраната на първата сесия на Седмо Народно събрание Комисия за изменение на Правилника за работата на Народното събрание привърши своята задача и на настоящата сесия комисията чрез своя председател д-р Владимир Бонев внася изработения от нея проект за обсъждане от народните представители.

Всички ние имаме съзнанието, че изработването, обсъждането и гласуването от Народното събрание на правилник за неговата работа е един изключително важен акт, решаването на една особено отговорна задача. Знаем, че тази задача е възложена от Конституцията и е единствено в компетентност на Народното събрание. Тя представлява пряк израз на положението, че Народното събрание е върховен орган на държавната власт. Като такъв орган Народното събрание само се произнася и определя порядъка на своята работа, само контролира и осигурява неговото спазване. Това конституционно положение очертава и пълната отговорност на Народното събрание да осигури такъв порядък на своята работа, който да създава оптимални условия и възможности за най-резултатно осъществяване на неговите функции като върховен орган на държавната власт.

При разглеждането на представения проект естествено трябва да се даде отговор на въпроса — какви изменения, подобрения и допълнения са внесени в досегашния правилник, за да отговаря той по-пълно и по-добре на съвременните изисквания към порядъка и резултатността от работата на Народното събрание. В мотивите към проекта са дадени основните съображения, поради които комисията не прави изменения, допълнения или подобрения към стария правилник на Народното събрание, а предлага цялостно нов проект. Основното съображение за това решение на комисията е обосновано от необходимостта Правилникът за работата на Народното събрание да бъде съобразен с новия Закон за народни-

те представители и народните съветници, какъвто закон у нас се гласува за първи път и който внася редица нови положения в статуса на народния представител. Този закон, внесен от първия партиен и държавен ръководител на нашата страна другаря Тодор Живков, представлява една забележителна стъпка напред по пътя на развитието на социалистическия демократизъм в нашата република в процеса на изграждането на развито социалистическо общество.

В този закон се включиха и голяма част от положенията за правата и задълженията на народните представители така, както те бяха формулирани в действащия досега Правилник за работата на Народното събрание. И това е съвсем естествено, понеже това са положения, отнасящи се не до работата на Народното събрание, а до статуса на народния представител. Изваждането на нормите по статуса на народния представител изисква и налага сериозно преустройство на структурата и съдържанието на досегашния Правилник за работата на Народното събрание, а фактически доведе до изработването на нов проект за такъв правилник.

Наред с това основно съображение трябва да се посочи и необходимостта по-пълно да се пригоди работата на Народното събрание към конституционната формулировка Народното събрание да съединява законодателната и изпълнителната дейност на държавата и да осъществява върховен контрол.

Постоянното осъвременяване на това конституционно изискване е свързано както с решаването на редица нови задачи от устройствен, организационен и функционален характер, така и със задачи за увеличаване ефективността от работата на Народното събрание по отношение на контролните му функции. Затова и новото в проекта засяга както структурата, така и част от съдържанието на досега действащия правилник с оглед на това да се осигури по-голяма системност, стройност и адекватност между наименованието и съдържанието на отделните части на правилника.

С оглед на конституционното положение Народното събрание да упражнява върховен контрол е обособена отделна глава шеста в проекта за нов правилник, в която се регламентира работата на Народното събрание по упражняването на този контрол върху дейността на държавните органи.

В предлагания проект по-пълно са очертани правомощията на председателя и заместник-председателите на Народното събрание както по отношение на ръководната им работа, така и по отношение на връзките на Народното събрание с държавните органи и обществените организации.

В проекта е избягнато фиксирането на постоянните комитети, като броят, наименованието и съставът им се определят от Народното събрание. По-пълно са очертани функциите на

постоянните комисии, утвърждаване на плановото начало в тяхната работа, координирането ѝ със съответните съвети при Държавния съвет, правото им на законодателна и друга нормотворна инициатива. С една дума очертават се по-пълно и ясно онези функции на постоянните комисии, които ги издигат и утвърждават като специализирани органи на Народното събрание с разширени и действени правомощия.

Редица подобрения са внесени в глава пета — Ред за работа на Народното събрание, които осигуряват повече необходимо време за предварително запознаване, проучване, правене на проверки от народните представители във връзка с внасяните за разглеждане законопроекти. С това изменение се създават обективни предпоставки за по-подготвено и по-компетентно участие на народните представители в обсъждането както на въпросите в отделните комисии, така и в Народното събрание.

Една нова възможност се създава в процедурата при второто гласуване на законопроектите. В случаите, когато са нужни допълнителни и по-задълбочени проучвания, изискващи повече време, Народното събрание може да реши като изключение повторното разглеждане и гласуване на даден законопроект да стане не на същата, а на следващата сесия на Народното събрание.

Внесени са редица подобрения и в новата глава, отнасяща се до върховния контрол, който упражнява Народното събрание. Установени са точен порядък и система за отчитането на отделните висши държавни органи пред върховния орган на държавната власт. Издържано в стила на логиката за неговите контролни функции е новото положение, според което в бъдеще по отчетите на Държавния съвет и на Министерския съвет предложенията за проекторешенията да се правят от парламентарните групи.

В заключение следва да се каже, че предлаганият проект за нов Правилник за работата на Народното събрание представлява синтез на досегашния натрупан опит, съобразен със съвременните изисквания за повишаване ролята на Народното събрание като върховен представителен орган на държавната власт и върховен контролен орган в страната. Самият проект е ярък пример за усилията на Народното събрание да устрои самъ своята структура, организация и функциониране така, че да бъде пример за висша самоорганизация и самовзискателност. И е оправдано да приемем, че този нов проект за Правилник за работата на Народното събрание е едно истинско завоевание в тази насока.

Като имам пред вид всичко това, заявявам, че напълно одобрявам и духа, и постановките на проекта за нов Правилник за работата на Народното събрание и ще гласувам за неговото приемане. *(Ръкопляскания)*

**Председателствуващ Николай Георгиев:** Има думата народният представител Илия Млечков.

**Илия Млечков:** Уважаеми другарки и другари народни представители! Предлагаият проект за Правилник за работата на Народното събрание е изработен въз основа на Конституцията на Народна република България. Още началните му текстове, чл. 1 и 2, определят Народното събрание като върховен законодателен орган, който съединява законодателната с изпълнителната дейност на държавата и осъществява ръководството и контрола върху дейността на държавните органи, а чл. 11 и следващите постановяват висшите държавни органи да бъдат избирани от него.

Тази важна дейност на Народното събрание му придава особено значение в живота и развитието на нашето социалистическо общество. Можем да бъдем благодарни на вносителя на проекта, председателя на Народното събрание д-р Владимир Бонев, който добре е обосновал неговото достойнство в самите мотиви. А разработката на проекта говори за голяма инициативност и принципност в усъвършенстване дейността на Народното събрание и на комисиите.

Всъщност миналата година при внасяне законопроекта за устройство на съдилищата др. Тодор Живков обърна внимание, че настъпилите социално-класови и политически изменения в нашето общество изискват всестранно усъвършенстване на държавната организация и държавните органи.

Проектът за правилник, предоставен на вниманието на народните представители, има предвид тези изменения и разширява още повече разработващите и контролните функции на постоянните комисии при засиленa координация в работата им със съветите при Държавния съвет.

С предложения нов правилник се усъвършенствуват, допълват и уточняват някои нови положения за работата на сесиите и постоянните комисии в духа на Априлския пленум на Българската комунистическа партия. Силата на априлската линия се състои в това, че и в тази област тя разкри дълбокото различие в характера и дейността на нашето Народно събрание в сравнение с парламентите в капиталистическите страни.

Докато у нас тенденцията е да се активизира и разшири дейността на народните представители, в капиталистическите страни целта е да се ограничи дейността им, а в някои случаи да се отнеме трибуната, от която могат да защитават интересите на народа.

У нас преди 9 септември действуваше такъв правилник за Народното събрание, чиято цел бе да се отнема депутатският мандат на онези народни представители, които отстояваха интересите и свободите на народа. През месец юни 1938 г. още

на първата сесия на XXIV-то Народно събрание бяха предложени за касиране 6 души народни представители-комунисти. Аз бях студент и можах да се снабдя с пропуск за деня, в който беше поставен на преценка депутатският мандат на народния представител Тодор Самодумов. Обвинен бе в това, че е възхвалявал съветската изборителна система. Следователно той е комунист. Също така заради това, че е избран в работнически квартал в Пловдив, следователно за него са гласували комунисти по нареждане на Българската работническа партия, която е забранена от закона, следва, че изборът е незаконен. Когато му дадох думата, той говори около час и в края на своята реч се обърна към министерската маса, която беше тук отдясно на трибуната, и каза: „Аз влязох в Народното събрание, за да намеря правда, чест, отстояване интересите на народа, но срещам разочарование. Считаю за свой дълг да заявя, че в своя живот не съм извършил нито едно позорно дело и ако вие за това отнемате моя депутатски мандат, приемам. Но знайте, че политиката, която провеждате днес, ще дойде ден да се стовари върху главите ви със страшна сила.“ На този така скромен, но с будна революционна мисъл културен човек бе отнет депутатският мандат.

Преживях дълбоко този драматичен момент и напуснах Народното събрание с твърдото убеждение, че не е възможен компромис между народа и фашистката власт.

Можем да бъдем благодарни на Българската комунистическа партия, че доведе до успешен край борбата за ликвидиране на буржоазното господство. Победата на социалистическата революция измени коренно нашата действителност. За разлика от миналото днес Народното събрание е израз на морално-политическото единство на нашия народ.

Предлаганият правилник ще осигури творческа обстановка при разглеждане и решаване на новите социални проблеми, които съпътствуват многообразието и сложността на съвременния живот.

Проектът предвижда функционално изграждане на комисиите. Те са много полезни помощни органи на Народното събрание. Преди всичко чрез тях се осигурява непрекъснатост в неговата дейност, защото съдействуват активно за изпълнението на законите и упражняват контрол върху министерствата и другите държавни органи. В своята дейност те се опират и на обществените организации. Имат съвместна дейност със съветите на Държавния съвет. Могат да предлагат изработване на законопроекти пред съответните органи, както и да изслушват доклади, информации и обяснения от министри и ръководители на ведомства.

На тази активна дейност на комисиите е посветена глава четвърта от проекта — от чл. 16 до чл. 48 — и от всеки

текст проличава една мисъл: колкото по-добре работят комисиите, толкова по-сполучливо ще се обсъждат и решават въпросите в Народното събрание. Затова дейността на комисиите има голямо значение.

В глава пета добре е изяснена практическата дейност и процедурите както на комисиите, така и на Народното събрание като върховен орган на държавната власт.

Особено силно е подчертано значението на Народното събрание в глава шеста — Върховен контрол, в която се предвижда всички държавни органи, в това число и Държавният съвет и Министерският съвет, да се отчетат за цялостната си дейност пред Народното събрание.

На сегашния етап Народното събрание осигурява ползотворни международни връзки в пълно единство с провежданата политика от парламентите на социалистическите страни начело със Съветския съюз.

В глава седма е залегнал текст, който е напълно в съответствие със застъпените становища от Леонид Илич Брежнев в речта му пред XVI конгрес на Професионалните съюзи на Съветския съюз — за реалистичен подход в международните отношения. Вносителят е предвидил в ал. 3 на чл. 92 в бързи случаи, когато Народното събрание не заседава, отношение по въпрос от международен характер може да вземе и Комисията по външната политика. Това е напълно в духа на динамиката на съвременните международни отношения.

Особен момент в проекта е клетвата, която ще полагат народните представители съгласно чл. 10 в името на възвишените идеали, които изпълват смисъла и съдържанието на развитото социалистическо общество в Народна република България.

В предложения правилник за работата на Народното събрание виждам вплътени мъдростта и творческата мисъл на Българската комунистическа партия, триумфа на априлската линия, стремежите и идеалите на всички поколения, които отдадоха сили и младост, мнозина и живота си, за тържеството на социалистическите идеи, за възхода на нашата Родина.

Напълно подкрепям проекта и ще гласувам за неговото приемане. (*Ръкопляскания*)

**Председателстващ Николай Георгиев:** Има думата народният представител проф. Борис Спасов.

**Борис Спасов:** Уважаеми другарки и другари народни представители! Съгласно чл. 75 от Конституцията Народното събрание само гласува своя правилник. В този правилник то урежда вътрешната си структура, а така също предвижда и

процедурни правила за работата си. С факта, че Народното събрание само приема този изключително важен акт, се утвърждава по конституционен път неговото върховенство, неговата самостоятелност в работата му. По този начин се установява конституционна гаранция, за да може Народното събрание суверенно да решава всички въпроси, отнасящи се до неговата структура и реда за работата му. Но това, което е особено важно сега, когато ние приемаме нов правилник за работа на Народното събрание, е да се види съдържанието на този акт и да се анализират онези причини и основания, които са наложили както създаването на нов акт, така и неговото съдържание. Тъй като по този въпрос се говори в мотивите към проекта за нов правилник, а този въпрос беше засегнат и от изказалите се преди мен оратори, аз няма да се впускам подробно при разглеждането на тези проблеми, но искам да спра вашето внимание върху следните няколко въпроса.

На Единадесетия конгрес на Българската комунистическа партия, когато др. Тодор Живков се спря върху мястото и ролята на Народното събрание в системата на социалното управление, като отбеляза постиженията му, той отбеляза и необходимостта от някои усъвършенствувания в неговата работа. Във връзка с това той по-специално изтъкна, че е необходимо Народното събрание да работи по-нататък за обновяването и усъвършенствването на законодателството, а така също да работи и за засилването на контрола върху изпълнителните органи.

За да може да бъде осъществявана тази дейност на Народното събрание най-добре, беше необходимо да бъдат извършени някои усъвършенствувания в структурата на вътрешните органи на Народното събрание. Това усъвършенствувание беше направено още на първата сесия на Седмо Народно събрание, когато ние всички приехме предложението, направено от др. Тодор Живков, да се промени преди всичко методът на образуването на органите, принципите, върху които се изграждат вътрешните органи на Народното събрание, и по-специално неговите комисии.

Беше изоставен принципът на отрасловото и междоотрасловото изграждане на постоянните комисии и се премина към функционално изграждане на тези органи. Функционалният принцип доведе до структурни изменения преди всичко в смисъл, че се намали броят на постоянните комисии от 12 на 6, а освен това се образуваха комисии по такъв начин, че да могат да обхванат глобално въпросите, отнасящи се към профила на тяхната дейност. Това обстоятелство способствува безспорно — и опитът вече потвърди този извод — за максимално прилагане на програмно-целевия и комплексния подход при решаването на въпросите. А като се има предвид об-

стоятелството, че при създаването на тези 6 комисии и тяхното функционално изграждане се стигна до съответно още по-тясно свързване между комисииите и съществуващите съвети при Държавния съвет, тъй като профилът на едните и на другите е почти еднакъв, това позволи в още по-голяма степен провеждането на програмно-целевия и комплексния подход. От това обстоятелство вече следва и един друг ефект, който сега се нарича мултипликационен ефект. Това е така, защото работата на комисииите се отразява върху дейността на съветите и, обратно — дейността на съветите неминуемо се отразява върху работата на комисииите.

Следователно по такъв начин структурните изменения в системата на органите на Народното събрание позволява работата на нашия парламент да се издигне на по-високо равнище, да може да се решават още по-правилно задачите, които стоят пред него. При това положение вече наистина е възможно да се изпълни указанието на Единадесетия конгрес на партията Народното събрание да продължи обновяването и усъвършенствуването на законодателството.

Вие имате в ръцете си плана за работата на Народното събрание през настоящата година и вероятно сте забелязали колко важни законопроекти трябва да бъдат приети от върховния орган на държавната власт в нашата страна през 1977 г. Между тези проекти е новият Кодекс на труда, нов Закон за народните съвети, нов Закон за общественото осигуряване, Закон за банките и още редица други важни законодателни актове. Следователно при това положение, за да може Народното събрание да изпълни Програмата на партията по обновяването и усъвършенствуването на законодателството, то ще трябва да мобилизира своите сили. За да се постигне този ефект, способствуват именно положенията, залягнали в текста на обсъждания правилник за работата на Народното събрание, които се отнасят до законодателната му работа.

В това отношение бих отбелязал преди всичко разпоредбите на проекта, които се отнасят до задачите на всички постоянни комисии в законодателната област. Безспорно Народното събрание има специализиран орган в областта на законодателството — това е Законодателната комисия. Но опитът на всички народни представители трябва максимално да бъде използван в законодателната дейност и затова правилникът за работа на Народното събрание предвижда, че Законодателната комисия в още по-голяма степен ще работи съвместно с другите комисии, с техните ръководства или с работни групи на другите комисии. И практиката вече е такава — засили се контактът между Законодателната комисия и останалите комисии, между Законодателната комисия и съ-

ветите при Държавния съвет при обсъждането на законопроектите.

Освен това вече се спомена в изказванията на колегите, които говориха преди мен, че в правилника се предвиждат и някои мероприятия от организационно естество, които безспорно ще допринесат за усъвършенствването на законодателната работа. Става дума за това, че сега се изисква законопроектите да бъдат внасяни значително по-рано в Народното събрание, за да могат постоянните комисии своевременно да ги обсъдят. Вие знаете, другари, колко пъти сме били затруднявани от обстоятелството, че законопроектите постъпват в последния момент и Законодателната и другите комисии трябва някак си „на барабан“, както се казва, да разглеждат тези законопроекти и да вземат отношение по тях, а това не гарантира оптималното решаване на въпросите.

Сега поради срокове, които се предвиждат, вече ще има възможност своевременно да бъдат внасяни законопроектите и комисии много по-своевременно и много по-правилно да се справят със задачата, която стои пред тях. Удължаването на тези срокове ще стимулира вносителите на законопроектите да работят по-интензивно и активно за подготвянето на проектите и за тяхното своевременно внасяне в Народното събрание.

Когато говорим за задачите на Народното събрание по изпълнението на указанията на Единадесетия конгрес, трябва да спрем своето внимание и върху контролните му функции. Народното събрание и досега имаше контролни функции и то решава твърде компетентно и от висотата на своето конституционно положение тези задачи.

Пред Народното събрание ежегодно се отчита правителството за своята дейност. И на тази сесия на върховния орган на държавната власт ние отново ще изслушаме отчет на председателя на Министерския съвет за дейността на правителството през миналата година. Системно се отчитат пред Народното събрание ръководители на министерства и на други ведомства. Системно се отчитат пред Народното събрание главният прокурор на Народната република и председателят на Върховния съд. Но наред с това е необходимо да бъдат предприети и някои други мерки за засилване на контролните функции на Народното събрание, каквито мерки се предвиждат в предлагания и обсъждания сега проект за правилник. Тези мерки са от няколко естества. Някои от тях са свързани с работата на комисии, които по силата на Конституцията упражняват от името на Народното събрание контрол върху министерствата, другите ведомства и местните органи на държавата. А другите мерки от контролен характер са свързани с работата на пленума на Народното събрание. И позволете ми във връзка с това, когато става дума

за контролните функции, които пленумът на Народното събрание може да упражнява, в порядъка на самокритика да отбележа, че някои от тези прекрасни форми, които са предвидени от действащия досега и от новопредлагания правилник, не винаги се запълват със съдържание, не винаги се използват в максимална степен.

Така например досега ние не сме имали парламентарни анкети, комисия за извършването на анкети, както предвижда самата Конституция и както предвижда и правилникът за работа на Народното събрание. А струва ми се, че би могло да бъде използвана тази форма и тя сигурно ще даде благоприятно отражение. Когато една анкета се извършва от върховния орган на държавната власт, то ефектът ще бъде извънредно висок. Също така твърде рядко, недостатъчно се използва такова контролно средство, каквото е питането. А питаня може да бъдат отправяни и трябва според мен да бъдат отправяни, и то не само с цел да се упражни контрол, но и с цел да се получи информация по въпроси, които интересуват нашата общественост. В това отношение още по-активно трябва да се използва друга, предвиждана в правилника форма, каквито са въпросите за информация. Нашата общественост се интересува от много въпроси, свързани с дейността на държавата, на държавни органи, и гражданите често пъти питат и народни представители, и въобще поставят редица въпроси, които интересуват обществото. Тогава, когато един народен представител отправи питане или постави въпрос за информация в Народното събрание до съответен член на правителството, нашата общественост ще бъде удовлетворена от отговора, който би бил даден в такъв случай.

Затова аз смятам, че с приемането на новия правилник ще трябва не само да се утвърдят още веднъж тези демократични институти, отговарящи на нашия социалистически демократизъм, но те трябва да бъдат запълнени с по-голямо съдържание, да бъдат използвани оптимално и максимално с цел да се издигне повече равнището на дейността на върховния орган на държавната власт у нас.

Проектът, който ние обсъждаме, беше многократно разглеждан в специално избраната за тази цел комисия и аз считам, че той и в редакционно отношение, и по същество задоволжава изискванията, които могат да бъдат отправени към него.

Все пак позволете ми да направя само едно предложение, което има за предназначение да проведе докрай един принцип, който е залегнал в редица текстове на правилника. Става дума за следното.

В чл. 88 на предложения проектоправилник, във втората алинея, първото изречение във връзка с отчета на правител-

ството пред Народното събрание се предвижда, че проекторешение по този отчет се предлага от парламентарните групи. Това е съвършено правилно. Но тъй като в други текстове на правилника се предвижда, че в подобни случаи предложения за решения могат да се правят и от ръководствата на постоянните комисии, и от народните представители, струва ми се, че за да се постигне единство в текста, трябва в чл. 88, ал. 2, в първото изречение да се добави: "... и от ръководствата на постоянните комисии и народни представители".

Във връзка с този текст искам да отбележа, че той представлява също постижение на новия правилник. Става дума за следното: и досега, когато председателят на Министерския съвет се отчиташе пред Народното събрание, той отчиташе и дейността на правителството по изпълнение на плана и изпълнението на бюджета, но често пъти между огромните, многобройни и важни въпроси, които се поставят в правителствения отчет, някои от проблемите, свързани с изпълнението на плана и на бюджета, недостатъчно спираха вниманието на народните представители. Сега в чл. 88 от правилника се предвижда, че по изпълнението на плана и на бюджета ще има съответни раздели в отчета на правителството и по него Народното събрание ще приема специално решение, в което ще има и текст по изпълнението на плана и на бюджета. По този начин изпълнението на тези изключително важни държавни актове, каквито са планът и бюджетът, ще спрат напълно основателно и изцяло вниманието на народните представители.

Уважаеми другарки и другари! Присъединявам се към изказаното вече мнение, че с приемането на новия Правилник за работа на Народното събрание ще се издигне на още по-високо равнище неговата дейност и това ще способствува за цялостно изпълнение на партийната програма по усъвършенствването на дейността на върховния орган на държавната власт.

Благодаря за вниманието! (*Ръкопляскания*)

**Председателстващ Николай Георгиев:** Желает ли още някой от народните представители да се изкаже по проекторавилника? — Няма желаещи.

Вносителят на проекторавилника д-р Владимир Бонев има думата да вземе отношение по изказванията и направените предложения.

**Д-р Владимир Бонев:** Ние сме съгласни с предложението на др. Спасов. Говорихме даже предварително по това, че е правилно да се включи това допълнение към цитирания от него член. Други предложения не се направиха.

**Председателстващ Николай Георгиев:** Който е съгласен с направеното допълнение от народния представител Борис Спасов, моля да гласува.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма. Приема се.

Който е съгласен с така предложеня Правилник за работата на Народното събрание, моля да гласува.

Против? — Няма. Въздържали се? — Няма.

Правилникът се приема единодушно.

*(Текстът на правилника — приложение № 3, II)*

Давам 20 минути почивка.

*(След почивката)*

**Председателстващ Николай Георгиев:** Другарки и другари народни представители! Работата на нашето заседание продължава.

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

**Законопроект за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения.**

*(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 4, I)*

Доклад от името на вносителя ще направи министърът на правосъдието другарката Светла Даскалова.

**Светла Даскалова:** Другарки и другари народни представители! Българската комунистическа партия и социалистическата ни държава винаги са считали и считат като най-важната своя задача непрекъснатото повишаване материалното и културното ниво на трудещите се. Изключително внимание в това отношение те отделят на решаването на жилищния проблем. Единадесетият конгрес на БКП и Юлският пленум на Централния комитет поставиха този проблем като една от най-съществените стратегически задачи на социалната ни политика. За периода от 1965 до 1975 г. у нас са построени 422 000 нови жилища, като средно за страната ни жилищната площ на глава от населението се е увеличила от 10,6 на 13 кв. м. През седмата петилетка е запланувано да се построят още 420 000 жилища.

Независимо от постигнатите резултати в областта на жилищното строителство досега за окончателното решаване на жилищния проблем важно значение има и законодателната уредба на наемните отношения. Предлаганият проект за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения е още една сериозна крачка в тази насока.

Както е изложено в мотивите и допълнителните предложения на Законодателната комисия, които изцяло поддържам, в проекта се предвиждат нови положения, насочени най-вече към създаване на необходимите предпоставки за максимално използване на съществуващия жилищен фонд. С тази цел се установява принципът, че всеки, който притежава собствено жилище, трябва да задоволява жилищните си нужди с него. Не могат да бъдат настанявани в държавни, ведомствени и други жилища от фонда на народните съвети лица, когато те или членове на тяхното семейство притежават в района на населеното място, където работят или живеят, жилище или вила, които могат да се използват за живеене през цялата година и не се заемат от наематели, настанени в тях по реда на отменения Закон за наемите. Жилищата могат да се намират както в населеното място, така и в административно присъединените към него села и селата от крайградския район, определени от изпълнителния комитет на окръжния народен съвет, а вилите — във вилни зони, свързани с населеното място с редовен обществен транспорт. Наемателите, които притежават или придобият такива жилища или вили, са длъжни да освободят наеманото от тях държавно или ведомствено жилище в 6-месечен срок. За нарушение на това изискване в проекта се предвиждат и съответни санкции.

Към създаване предпоставки за по-ефективно използване на жилищния фонд е насочен и чл. 10, ал. 4. Според него, когато наемателят или член от семейството му притежава или придобие жилище или вила, свободни и годни за постоянно обитаване, той плаща за наеманото жилище наем по размерите, определени с тарифата за свободно договаряне, която се прилага в населеното място, където е жилището или вилата. Целта е с икономически средства да се заставят собствениците-наематели да предоставят жилищата си за настаняване на други нуждаещи се. От това задължение се освобождават лицата, чиито собствени жилища се заемат от наематели, настанени в тях по реда на отменения Закон за наемите. Задължението за плащане на по-висок наем отпада и когато лицето предостави собственото си жилище или вила на народния съвет за отдаване под наем.

Допълнителни резерви се създават и с изменението на чл. 1, ал. 2, с което се дава възможност за настаняване в жилища, собственост на ненавършили пълнолетие лица, независимо от това дали жилището е самостоятелно или съсобствено. Става дума за вторите жилища на едно семейство. В тези случаи обаче се предвижда, че настаняването ще се извършва, само ако жилището не е необходимо за задоволяване жилищните нужди на другия съсобственик и на семейството му.

Много жилища от студентския жилищен фонд се заемат от лица, които са били настанени като студенти и аспиранти, но вече не са такива. Това затруднява задоволяването на постоянно растящите нужди от студентски жилища, поради което към чл. 36 се добавя точка 12, с която се създава основание за прекратяване на наемните отношения с такива лица.

Създава се също така възможност в държавните жилища, предоставени на големи стопански организации, да се настаняват при определени условия и работници и служители от други ведомства, които обслужват непосредствено организацията или нейните работници и служители. Тази разпоредба ще намери приложение примерно в МК „Кремиковци“, Нефтохимическия комбинат край Бургас, в Девня и други, където са организирани самостоятелни здравни, пощенски или други служби. Обществено оправдано е работниците и служителите от тези служби, които работят в самата стопанска организация, да бъдат настанявани в нейни ведомствени жилища, макар и да не са в трудови правоотношения с нея.

С изменението на чл. 12, ал. 1 се предвижда списъците на крайно нуждаещите се да се съставят от изпълнителния комитет на общинския народен съвет с участието на обществеността по ред и условия, определени от Министерския съвет. С това се създават допълнителни гаранции, че в тези списъци ще се включат граждани, които имат действителна нужда от жилище.

С допълнението на чл. 47 се разширява възможността за образване жилища за ново строителство, надстрояване или пристрояване, като се предвижда, че наемателят може да бъде изваден, ако му се предостави жилище в района на същото населено място, включително и в присъединените села, вилните зони или крайградските села, определени от изпълнителния комитет на окръжния народен съвет. По този начин ще се създадат допълнителни възможности за ново жилищно строителство.

Другарки и другари народни представители! Като излагам тези съображения, моля да обсъдите внесения законопроект за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения и да гласувате за неговото приемане. (*Ръкопляскания*)

**Председателстващ Николай Георгиев:** Има думата докладчикът на комисията народният представител Ангел Шишков.

**Ангел Шишков:** Предложенията на Законодателната комисия са раздадени своевременно в предвидения от Правилника за работата на Народното събрание срок. Предлагам те да

не се четат, тъй като другарките и другарите народни представители са имали възможност да се запознаят с тях.

*(Предложенията на комисията — приложение № 4, II)*

**Председателстващ Николай Георгиев:** Преминаваме към разисквания по законопроекта.

Има думата народният представител Пеко Таков.

**Пеко Таков:** Уважаеми другарки и другари народни представители! Постоянната комисия по социалната политика и нейното ръководство на няколко пъти обсъдихме предложенията за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения. Нашето общо мнение е, че тези предложения в една или друга степен законодателно утвърждават част от мерките, които Централният комитет на нашата партия и правителството приеха за практическото приложение на постановките на Единадесетия конгрес и съображенията, които разви др. Тодор Живков на Юлския пленум, че решението на жилищния въпрос е много важен, неотложен стратегически проблем на нашата социална политика.

Разбира се, Законът за наемните отношения има ограничени възможности в тази насока, защото неговият предмет за регламентиране е само разпределението и преразпределението на част от жилищния фонд, тоест този фонд, който подлежи на отдаване под наем от народните съвети и ведомствата. Въпреки тази ограниченост Законът за наемните отношения и особено измененията и допълненията, които се предлагат, имат важно социално значение.

Разпределението и преразпределението на жилищния фонд е част от общия инвестиционен процес на жилищното строителство и жилищното задоволяване. И то такава част, която осъществява предвидения и желан социален ефект на цялостния инвестиционен жилищен процес. Тук именно се срещат и обвързват на дело икономическите възможности на страната и провежданата жилищна политика от нашата партия със самите жилищни потребности на гражданите и на техните семейства. И колкото по-добре новопостроените и съществуващите жилища се насочват към задоволяването на най-острите жилищни потребности, толкова по-голям икономически и социален ефект ще се получи от жилищното строителство, от цялата наша политика в това отношение. Именно затова разпределението и преразпределението на жилищния фонд, макар и в отделни, несамостоятелни фази от общия инвестиционен жилищен процес, имат особено важно значение. И това тяхно значение носи преди всичко политически характер. Тук именно наред със строителството е върхът на острието на цялата наша жилищна политика.

Но, другарки и другари, за да разпределяме и преразпределяме жилища, най-напред трябва да строим жилища и да изпълняваме ритмично по тримесечия и по години жилищната програма за седмата петилетка, за която говори тук в Народното събрание, на 29 октомври м. г. др. Тодор Живков, като задача, равностойна на задачата за изпълнение на програмата за стопанското строителство, а пусковите срокове на жилищата — на равнището на пусковите срокове на стопанските обекти.

В изминалия период се извърши огромна работа от нашата партия и държава по жилищното строителство. В селата бяха построени 735 000 нови жилища, а в градовете 870 000. Много нуждаещи семейства на работници и служители получиха нови жилища и облекчиха своите нужди, но при една голяма част от семействата в градовете жилищната нужда продължава да бъде остра. Целият този процес беше съпроводен от усилената миграция, която се извършваше в годините на социалистическото строителство заради неотложната нужда на нашата индустриализация. Следователно решението на Централния комитет и правителството за усилено жилищно строителство през седмата петилетка е изключително важно мероприятие на нашата партия и на социалистическата държава, за по-нататъшното решаване на големите въпроси на нашата социална политика.

На вас са ви известни всички онези мерки, които взеха Централният комитет и правителството в тази насока. Жилищната програма за седмата петилетка беше завишена с 50 000 нови жилища и достигна за седмата петилетка 470 000 жилища, т. е. два пъти повече, отколкото бяха построени през шестата петилетка, от които 365 000 жилища ще бъдат построени от държавните строителни организации и 105 000 ще се строят по стопански начин, като държавните строителни организации помагат на семействата в това строителство на жилища в тежките строителни работи. Това стопанско строителство се взема под шефството и помощта на отечественофронтовските комитети и организации. Материалите за това строителство ще се движат чрез съответните предприятия. Някои смятат, че тези организации мъчно могат да осигурят движението и продажбата на материалите. Мисля, че това не е така. Щом материалите ще се планират по окръзи за стопанско строителство на отделните граждани, те ще отидат в окръжните предприятия и получат право на строеж граждани ще бъдат снабдявани според възможностите и нуждите. С тази организация в изминалия период сме построили повече от 800 000 селски и градски жилища. Може да се каже, че с нейна помощ обновихме почти целия селски жилищен фонд. И сега тя ще помогне. Стига да се подобряват нейната работа и ръководство.

Към тези 470 000 жилища трябва да се прибавят в жилищния фонд на големите градове и масивните жилища в селата, отстоящи на 30 — 40 км, за което излезе нарочно решение на правителството. Тези жилища възлизат общо за страната на около 30 000 и по този начин за седмата петилетка е поставена задачата да се построят и пригодят за нуждите на големите градове около 500 000 жилища. На нас ни е нужно, драги другарки и другари, не само изпълнение на жилищната програма по стойност и по построена площ, а преди всичко изпълнение по бройки жилища, защото не въобще хора чакат за жилища, а отделни нуждаещи се семейства.

Затова през тази петилетка ще можем по-добре да съобразим средната площ на едно жилище както със състоянието на жилищния проблем в нашата страна, така и с възможностите на страната за неговото решаване. И това е справедливо и отговаря по-пълно на Лениновата мисъл, че жилищният проблем на отделните семейства може да се реши само тогава, когато той се решава задоволително за цялото общество.

Министерството на строежите и архитектурата взема енергични мерки за развитието на промишлената база на нашето жилищно строителство и други мерки, които са насочени за изпълнение задачата за построяване на почти два пъти повече жилища, отколкото през изминалата шеста петилетка. С особена настойчивост и амбиция с тази задача се заемат окръжните комитети на партията, окръжните народни съвети и окръжните строителни организации. Особено добър пример дадоха Софийският градски комитет на партията, Софийският градски народен съвет и софийските строителни организации, които през изминалата 1976 г. дадоха 14 200 жилища, което е още един много сериозна белег, че стартът е надежден и че заложените приблизително 90 000 нови жилища за София за седмата петилетка ще бъдат построени при 47 000 жилища за шестата петилетка.

През февруари т. г. излезе наредба от министъра на строежите и архитектурата за начина и реда, по който трябва да участвуват с личен труд от 500 часа всички онези граждани, които ще получат жилище. Всичко това показва, че за изпълнението на голямата жилищна програма за седмата петилетка все по-настоятелно и успешно се разкриват и включват в действие всички необходими условия и възможности.

Безспорно има още много трудности и нерешени въпроси, но важното е, че целият партиен и държавен актив и строителите набират все по-голяма увеерност и решимост да доведат докрай тази изключително голяма задача на седмата петилетка, решена от нашата партия.

Следователно другарки и другари, първото, главното, за да може да решаваме този важен проблем на нашата социал-

на политика, е да създадем на всяка цена условия в нашата страна да се строят повече жилища и непременно да се изпълняват плановете не само по обем и стойност, но и по бройки жилища. Само с тези големи усилия може да се предоставят повече жилища за задоволяване на нуждите, за намаляване и отървяване, бих казал, на гражданите от свободните наеми.

Наред с тази технико-икономическа страна за решаване на жилищния въпрос на преден план едновременно и паралелно излиза и неговата социална страна, тоест вложените инвестиции за жилища да дават максимално полезен социален ефект на обществото. Това преди всичко означава още повече да се подобри системата, щото новопостроените жилища да се предоставят на онези граждани, които имат най-остра и неотложна жилищна нужда и значимост в производствената дейност. По този начин, когато строим повече жилища и същевременно ги разпределяме по-справедливо, икономическият и социален ефект ще бъде най-малко двоен. Именно такава е целта и на предложените изменения и допълнения към чл. 12 и 18 от Закона за наемните отношения, които бяха внесени в Народното събрание от председателя на Министерския съвет др. Станко Тодоров.

С предлаганите изменения и допълнения на чл. 12 и 18 от Закона за наемните отношения се има предвид да се създаде законодателна основа за усъвършенствуване системата на разпределение на новия жилищен фонд. Тази задача беше поставена още с Тезисите на Централния комитет на Българската комунистическа партия във връзка с подготовката на Единадесетия конгрес на партията, а Юлският пленум даде ясна и точна формулировка за основата, върху която именно впоследствие беше направена цялостната разработка на този проблем. Тази идея за усъвършенствуване на разпределението се подемаше от Софийския градски партийен комитет, от Софийския градски народен съвет, от окръжните и градските партийни комитети и от народните съвети.

Разпределението на новостроящите се жилища се извършва още в процеса на планирането: за продажба на населението, за отдаване под наем от ведомствата, за отдаване под наем от народните съвети, за кооперативното и индивидуалното строителство.

Същевременно според нашето законодателство във всички тези направления, по които се разпределят жилищата при планирането и строителството, се предвиждат различни условия и ред за получаване от гражданите на новопостроените жилища. Така например жилищата под наем се разпределят по един ред и условия, когато се отдават под наем от народните съвети, и по друг ред и условия, когато се отдават под наем от ведомствата.

Продажбата на жилищата на гражданите става също по различен начин.

Жилищната нужда на семейството е главен критерий за разпределение само на жилищата, които се отдават под наем от народните съвети и от ведомствата. При всички други начини и форми на разпределение жилищната нужда е второ-степенно изискване. Така например при продажбата на жилищата по реда на жилищната спестовност главен критерий за разпределение на жилищата са спестовните числа и една поредица от 12 степени, при които по същество жилищната нужда не е на първо място. От друга страна, жилищната нужда на семействата се измерва с необходимата жилищна площ за нейното задоволяване само при отдаване на жилища под наем. Всички други случаи: при продажба на жилища, при получаване на жилище от жилищностроителни кооперации, при индивидуално жилищно строителство липсват тези нормативи. При тях единственото ограничение е предвиденият максимален размер на жилището, което може да притежава в лична собственост отделният гражданин, установено в чл. 4 от Закона за собствеността на гражданите. Дали гражданинът сам ще живее в това жилище или с многодетното си семейство, и в двата случая може да закупи жилище до 120 кв. м.

Усъвършенствуването на единните нормативи за жилищно задоволяване ще поставя семействата с еднакви жилищни нужди в положение на еднакви възможности за нейното задоволяване. А що се отнася до онези граждани, на които професията, здравословното състояние и възрастта налагат да имат по-голямо жилище — тези случаи са предвидени в закона и те се запазват.

Именно затова основната идея на предлаганите изменения и допълнения в чл. 12 и 18 от Закона за наемните отношения е да се разширят необходимите условия новопостроените жилища да отиват действително за задоволяване на нуждаещите се от жилища граждани или семейства, като по този начин се съдействува и със системата на разпределение на жилищата за постигане на поставената от др. Тодор Живков на Юлския пленум голяма национална цел — през следващите 7—8 години да се осигури на всяко семейство отделно жилище.

С изменението на чл. 12 от Закона за наемните отношения се предвижда да се въведе принципът разпределението на новопостроените жилища между гражданите да става на основата на обективно установена жилищна нужда. Всички други критерии да бъдат допълнителни. При това жилищната нужда на гражданите занапред да се установява по определени общи показатели от народните съвети съвместно с обществените организации по единни условия и ред за всич-

ки нуждаещи се от жилища независимо по какъв начин те могат да искат да задоволят своята жилищна нужда. На практика това означава в народните съвети да се картотекират всички нуждаещи се от жилища граждани и да се съставят по определена процедура общи списъци на всички, които могат по един или друг начин да получат през определен период жилища. Такъв е смисълът именно на изменението, което се предлага в ал. 1 на чл. 12 от Закона за наемните отношения.

С изменението на тази алинея на чл. 12 от закона се създават и по-благоприятни условия за реализиране на едно изискване, което др. Тодор Живков още веднъж ни напомни при разглеждането на този въпрос в Политбюро, а именно да се осигуряват 50 на сто от новопостроените жилища и да се предоставят на работниците.

При сегашната система на разпределение на жилищата това изискване можеше да се осъществява само при разпределението на жилищата, определени за отдаване под наем, а с предлаганото изменение, особено с наредбата, която се работи и която се предвижда да се издаде от Министерския съвет на основание новото изменение на Закона за наемните отношения, което сега разглеждаме, и на чл. 117 от Закона за териториално и селищно устройство, ще може 50 на сто от всички жилища, определени за разпределение на населението, да се предоставят на работници.

Тук стои въпросът как отделните предприятия могат да стимулират посредством жилищата своите колективи към по-висока трудова активност.

Това може да стане, като наред със социалните показатели, по които се установяват степените на жилищната нужда, се създадат от самите ведомства и допълнителни показатели, които да отразяват техните интереси и изисквания за производствената активност и значимост, или както се казва в доклада на Юлския пленум — „При настаняване в държавни жилища трябва да се дава предпочитание на най-добрите работници, на ония, които мислят за своето предприятие и проявяват висока социалистическа съзнателност и дисциплина“.

С предложението за заличаване на ал. 2 от чл. 12 фактически се идва до премахването на един анахронизъм в нашето законодателство. Според тази алинея на чл. 12 нуждаещи са тези граждани, чийто месечен доход и притежаваното от тях друго имущество не им позволяват да си купят жилище. Вие знаете, че не доходите и материалната обезпеченост на гражданите са решаващият елемент при характеризиране жилищната нужда на гражданите. Именно затова тази алинея вече е нещо остаряло за нашето законодателство и следва да бъде отменена.

На Юлския пленум се постави задачата да се вземат спрочни мерки за по-бързо предоставяне жилища на младите семейства, като се създаде съответен оборотен фонд, който да позволява при раждане на деца да се предоставя на семействата съответно по-голямо жилище, а в освободените едностайни квартири да се настаняват нови млади семейства, т. е. да се създаде втори, оборотен фонд за младите семейства от едностайни апартаменти. Именно това е основанието за предложението, което се прави за заличаване на ал. 5 от чл. 12, която предвижда да се издаде наредба, с която да се регламентират условията, при които за младите семейства да се създаде фонд от едностайни жилища, така както се постави задачата и от Юлския пленум. Такава наредба се разработва вече от Министерския съвет. По този начин ние ще получим и една кодификация на цялата материя около установяване на нуждата и задоволяването на тази нужда. В нея ще се предвиди именно създаване на такъв специален фонд за новобрачните семейства под формата на отделяне например на 30 на сто от всички новопостроени едностайни жилища.

Този именно по-усъвършенствуван начин на разпределение ще насочи новопостроените жилища към две основни групи на нашето общество — към нуждаещите се работнически семейства и към младите семейства, които възпроизвеждат нацията.

Главният смисъл на предлаганото допълнение към чл. 18 е да се поставят и ведомствените жилища, които ще се разпределят също както и досега от министерствата (тук няма нищо опасно, никой да не се безпокои), предприятията и учрежденията съгласувано с профкомитетите, под контрола на изпълнителните комитети на народните съвети, които най-пълно обобщават нуждите на семействата на своята територия.

По този начин народните съвети не само ще бъдат инвеститори при жилищното строителство, но същевременно — те са сега единни инвеститори, по-рано имаше 170 инвеститори на територията на един окръг — те, народните съвети, ще бъдат и онези държавни органи, които ще имат цялостен поглед върху разпределението на новостроящите се жилища. Такава система именно на разпределение и контрол върху разпределението от ведомствата на жилищата е установена и в Съветския съюз.

С измененията на чл. 12 и 18 се създават действително условия голямото, ускореното жилищно строителство, драги другарки и другари, да се свърже по-добре с една по-голяма социална справедливост при разпределение на новопостроените жилища. И по този начин да се съчетае икономическият ефект със социалния ефект, със социалната полза при из-

пълнението на начертаната голяма жилищна програма на нашата партия.

Ние сме социалистическо общество, затова за да правим социална политика, необходимо е да правим икономическа политика преди всичко. Ние сме социалистическо общество и живеем на свой гръб и отделяме от своя зальък, за да изпълняваме и нашия интернационален дълг. Ще потребяваме и инвестираме толкова, колкото произвеждаме. Благодарение на правилното и възходящо развитие на нашата страна се отдаде сега възможност да се отделят повече средства за по-нататъшно решаване на този много важен въпрос на нашата социална политика. И това голямо дело се посреща с изключително удовлетворение от нуждаещите се семейства.

Искам да изразя единодушно и мнението на членовете на Комисията по социалната политика при Народното събрание в подкрепа на тези и на другите предложения на министъра на правосъдието др. Светла Даскалова, които изясни тук, както и на Законодателната комисия за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения. И мисля, че ние всички, другарки и другари народни представители, ще гласуваме за тези разумни изменения и допълнения на Закона за наемните отношения.

Благодаря за вниманието! (*Ръкопляскания*)

**Председателстващ Николай Георгиев:** Давам думата на народният представител Слав Ковачев.

**Слав Ковачев:** Другарки и другари народни представители! Предлаганият проект за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения създава условия и разкрива допълнителни възможности за увеличението и по-ефективното използване на съществуващия жилищен фонд. Той ще съдейства за по-бързото решаване на жилищния въпрос, който Единадесетият конгрес и Юлският пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия поставиха като стратегически проблем на социалната политика в по-нататъшното изпълнение на Декемврийската програма за повишаване на жизненото равнище на народа.

Аз ще се спра само на два момента от предлаганите допълнения и изменения на закона. Смятам, че правилно се предлагат в проекта някои изменения и по отношение на ползуването на ведомствения жилищен фонд, чието главно предназначение е да задоволява жилищните нужди на работниците и служителите на съответното ведомство.

Съгласно разпоредбите на чл. 37, ал. 2 от Закона за наемните отношения при прекратяване на трудовия договор с работник или служител, настанен във ведомствено жилище по взаимно съгласие, отнемането на жилището става със запо-

вед на народния съд, след като на работника или служителя се предостави друго държавно жилище. На практика това е равносилно на неизпълнение на заповедта, защото ведомството не е в състояние да предостави друго държавно жилище.

В мотивите към законопроекта за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения се сочи, че по данни на Министерството на правосъдието 2164 ведомствени жилища се заемат от бивши работници и служители, чиито трудови договори са прекратени по взаимно съгласие с ведомството, както и от студенти и аспиранти, които вече са излезли от тази категория и са изгубили правото си да ползват жилища от студентския ведомствен жилищен фонд.

Като правило това са работници и служители, които по собствено желание отиват на работа в други предприятия, където смятат, че ще бъдат по-добре устроени. Смятам, че правилно се предлага с новото изменение на такива работници и служители да се отнеме ведомственото жилище, без да им се осигурява друго, макар напускането им да е станало със съгласието на ведомството. В този смисъл е и допълнението на чл. 36 с новата точка 12 и на чл. 38, ал. 2. Това допълнение ще съдействува за стабилизиране на работната сила и укрепването на трудовата дисциплина. Трябва да се подчертае, че сега значителен брой ведомствени жилища в големите градове не се ползват по предназначение. Те се заемат от наематели, които не са работници и служители в съответните ведомства. Това на практика означава, че ведомствата формално притежават част от жилищния си фонд, защото не са в състояние да го разпределят между свои работници и служители, които действително се нуждаят от жилище.

Все във връзка с по-нататъшното и по-правилно използване на ведомствения жилищен фонд предлагам министерствата и различните централни ведомства, които предоставят средства и обем на окръжните народни съвети като главен инвеститор на окръга за строителство на ведомствени жилища, да предоставят или най-малкото да съгласуват разпределението им по отделните предприятия на ведомството на територията на окръга с окръжното, партийното и държавното ръководство, които по-добре познават състоянието и нуждите на тези предприятия.

Другарки и другари народни представители! Ще се спра и на още един момент от обсъждания законопроект за изменение и допълнение на Закона за наемните отношения, а именно — изсяняване съдържанието на употребяваното в закона понятие „в района на населеното място“. Съгласно новия член 42а в района на населеното място по смисъла на този закон се включват и административно присъединените

към града села, както и селата от крайградския район, определени от изпълнителния комитет на съответния окръжен народен съвет, в които има неизползувани масивни жилища, редовен обществен транспорт и други условия за използване то им.

Това определение се явява много навременно, защото разширява приложението на Закона за наемните отношения и ще съдейства за по-бързото изпълнение на разпоредбите на постановление № 98 от 31. XII. 1976 г. на Министерския съвет за ефективно използване на жилищния фонд в крайградските райони, според което се поощряват собствениците да отдават под наем жилища и годни за живеене вили по свободно договаряне на работници и служители, които работят в градовете. Изплащането на 50% от наема от фондовете на съответните предприятия и другите предимства, които се предвиждат в постановлението, са в интерес на работниците и служителите, които ще отидат да живеят в тези райони.

Това допълнение на Закона за наемните отношения е и в унисон с основните насоки за по-нататъшното развитие и усъвършенстване на териториалното и селищното устройство на Народна република България, според които при формирането на селищните системи особено внимание трябва да се отделя за възстановяване връзките с природната среда, да се осигурява по-голям обществен достъп до нея, по-добро обществено обслужване, да се полагат грижи за благоустрояването и създаването на чисти и приветливи селища, което ще доведе до създаване на най-добри условия на труд, обитаване и отдих на населението, до по-нататъшното изравняване на селото с града и утвърждаване на социалистическия начин на живот. Създаването на такива условия за живеене в крайградските райони на големите градове ще помогне част от работниците и служителите, които работят в градовете, да останат да живеят в селата и ще съдейства да се разбие неправилният стремеж у някои млади хораобязателно да живеят в големите градове. Всичко това ще помогне за облекчаване жилищните затруднения в големите градове и промишлените райони.

В това отношение в Сливенски окръг се върши конкретна работа. В крайградските райони на Сливен и Нова Загора се включиха 54 селища на разстояние до 25 км. В тях са картотекирани вече 2296 масивни жилища, годни за живеене, в които има над 4600 свободни стаи. Всички тези селища са свързани с редовен пътнически транспорт по 4—5 пъти дневно, а в повечето села връзката с градовете е на всеки час. И сега в крайградския район на Сливен функционират седмични детски заведения в 7 селища, които се използват от децата на работниците на най-големите предприятия в града. Всички селища са електрифицирани и во-

доснабдени, свързани с асфалтирани пътища, с автоматични телефонни връзки, в по-голямата част от тях има изградена добра мрежа от търговски и обслужващи заведения, училища и здравни заведения, читалищни домове, в които се развива активна художествена дейност. Съществуват условия за живот при по-голяма тишина, спокойствие, чистота на въздуха, по-близо до природата. Тези условия ще се използват от една част от работниците и служителите, които работят в града. Засега с прихождане от селата в градовете и промишлените райони на окръга работят около 8000 работници, но възможностите са по-големи.

Прилагането на Закона за наемните отношения и в крайградските райони ще съдействува за използването на този годен жилищен фонд за облекчаване на жилищните затруднения в Сливен, а това се отнася и до други големи центрове в страната.

Предлаганите изменения и допълнения на Закона за наемните отношения са в унисон с изискванията на новия подход на Юлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия за решаването на жилищния проблем и ще съдействуват за по-ефективното прилагане на самия закон.

Ето защо аз подкрепям направените предложения и ще гласувам за тяхното приемане от Народното събрание.

Благодаря за вниманието! (Ръкопляскания)

**Председателстващ Николай Георгиев:** Желает ли друг народен представител да се изкаже по законопроекта или да направи предложение? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване. Моля народните представители, които приемат по принцип предложения законопроект, да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

Преди да се постави на второ гласуване, законопроектът се предоставя на комисиите за допълнително обсъждане.

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

**Законопроект за изменение и допълнение на Закона за държавния арбитраж.**

*(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 5, I)*

Има думата за доклад от името на вносителя министърът на правосъдието другарката Светла Даскалова.

**Тано Цолов:** Има грешка. Тъй като мотивите са раздадени и народните представители са запознати с тях, не е нужно да се дава думата за обосноваване по този въпрос.

**Председателствуващ Николай Георгиев:** Има думата докладчикът народният представител д-р Пенчо Костурков да ви изложи допълнителните предложения на комисията.

*(Предложенията на комисията — приложение № 5, II)*

**Пенчо Костурков:** Другарки и другари народни представители! Освен предложенията, които са ви раздадени в писмена форма, Законодателната комисия прави още и следните предложения по законопроекта за изменение и допълнение на Закона за държавния арбитраж:

„1. По § 7. Член 8, буква „е“ да добие следната редакция:

„е) спорове по изпълнението на международни договори за железопътен превоз на товари“.

**Съображения.** С предлаганата промяна текстът се подобрява редакционно, като се разграничава по-ясно компетентността на държавния арбитраж от тази на съдилищата относно международните железопътни превози на товари.

2. По § 8. След ал. 2 на чл. 10 да се добавят следните нови алинеи 3 и 4:

„Когато една от спорещите страни по сключване на договор е външнотърговска организация и тя не е съгласна с решението на органа по ал. 1 или 2, може в седемдневен срок от съобщаване на решението да направи предложение за преразглеждането му пред министъра на външната търговия. Когато министърът на външната търговия намери по повод на предложението или по своя инициатива, че е необходимо преразглеждане на решението, спорът се решава окончателно от него и ръководителя на стопанския комплекс, министерството или другото ведомство в двеседмичен срок.

Решенията на органите по ал. 1 и 2 по гражданскоправни имуществени спорове, по които една от страните е външнотърговска организация, се съобщават в седемдневен срок и на министъра на външната търговия, който в двеседмичен срок от съобщението по искане на външнотърговската организация или по своя инициатива може да предложи спорът да се разгледа от градския държавен арбитраж в София. Когато спорът бъде отнесен пред градския държавен арбитраж в София, решението на органа по ал. 1 и 2 се счита за обесилено.“

Алинеи 3 и 4 на чл. 10 стават съответно ал. 5 и 6.

**Съображения.** С предлаганите две нови алинеи се създава специален режим за разглеждане и решаване на предоговорните и на имуществените спорове, възникнали в системата на стопанския комплекс, министерство или друго ведомство, когато една от страните по спора е външнотър-

говска организация. Засилва се участието на министъра на външната търговия при решаването на тези спорове, тъй като той в качеството си на член на правителството отговаря за цялостната външнотърговска дейност на страната.

3. Да се създаде нов § 12 със следното съдържание:

„§ 12. Второто изречение на чл. 21, ал. 4 се заличава.

Параграфи 12 — 19 да станат съответно 13 — 20.“

**Съображения.** Със законопроекта се предлага и премаване на проверочното производство. Това налага да се заличи второто изречение на чл. 21, ал. 4, което се отнася до това производство.

4. По § 13, който се предлага да стане § 14, в ал. 1 на чл. 236 след думите „предложението за преглед“ се добавят думите „в състав от трима арбитражи“.

**Съображения.** С предлаганото допълнение се уточнява кой ще се произнася по предложението за преглед по реда на надзора.

Председател на Законодателната комисия: **Я. Радев**“

**Председателстващ Николай Георгиев:** Пристъпваме към разисквания по законопроекта.

Има думата народният представител Костадин Атанасов.

**Костадин Атанасов:** Другарки и другари народни представители! Внесеният за обсъждане и гласуване от Народното събрание законопроект за изменение и допълнение на Закона за държавния арбитраж е една обективна необходимост. Той привежда организационната структура и компетенциите на държавния арбитраж в съответствие с повишените изисквания, които поставя етапът на нашето икономическо развитие, за изпълнение програмата за изграждане зрялото социалистическо общество в нашата страна. Касае се за осигуряване на нормативни условия на държавния арбитраж за активно участие и принос при решаване обществено-стопанските задачи, поставени с решенията на Единнадесетия партиен конгрес и Юлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия. Тези решения най-обобщено се свеждат главно до осигуряване високо качество и ефективност от всички развивани от нашето социалистическо общество дейности — стопански, държавни и обществени.

Проблемът за осигуряване на високо качество и висока ефективност във всички сфери е многостранен. Неговото решаване се предопределя в значителна степен от проблема за осигуряване на висока социалистическа законност — здрава държавна дисциплина. В своя исторически доклад пред Юлския пленум на Централния комитет на Българската

комунистическа партия др. Тодор Живков призова партията и народа за „обявяване на всенародна борба и създаване атмосфера на непримиримост срещу пренебрегването и погазването на ленинските принципи на стопанисване и на спазване на нашите закони“.

От тези исторически решения произтичат задачи и за арбитражната институция, за работещите в нея кадри, които са призвани да обезпечат висока социалистическа законност и държавна дисциплина в стопанската сфера.

Тези нови задачи, поставени пред държавния арбитраж, са правно нормирани и отразени в предлаганите изменения на Закона за държавния арбитраж. Какво е по-главното в предлаганите изменения? Какво ще се подобри и постигне в целокупната дейност на тези органи?

В закона са залегнали повишени изисквания към държавния арбитраж, свързани с неговата активна превантивна и помощна стопанска дейност. Той съдействува за осигуряването на ефективно договорно обезпечаване на плановите задачи по петгодишните и годишните народностопански планове и за усъвършенствуване структурата на договорните връзки. Държавният арбитраж упражнява ефикасен и действен контрол в стопанската сфера, проявява инициативност за отстраняване на неблагоприятните за народното стопанство последици от нарушенията на закона, плана и договорите. В същото време изисква от всички ефективно социалистическо стопанисване на наличните основни производствени фондове и други природни богатства.

Наред с точното и действено прилагане на санкционната политика на социалистическата държава вменява му се в задължение със своята дейност да въздействува върху социалистическите предприятия и организации за точно спазване на социалистическата законност и на държавната дисциплина в народното стопанство, за укрепване на социалистическата икономика, за опазване от посегателства и разширяване на икономическата база на нашето общество — социалистическата собственост, за повишаване ефективността и качеството на стопанската дейност, за осигуряване защита на правата и законните интереси на социалистическите организации.

Като изразявам съгласие с предлаганите изменения и допълнения към закона, все в насока на повишаване ефективността на арбитражната дейност считам за целесъобразно да се предвиди в закона и възможност за държавния арбитраж да санкционира ръководителите на социалистическите организации, когато същите не изпълняват дадените им законни разпореждания, заповеди или указания от компетентни териториални държавни органи във връзка с из-

пълнение на плановодоговорните задължения и приложения на стопанската политика на държавата.

Това се налага тогава, когато се дават заповеди и указания за изпълнение на конкретни задачи, свързани с жизнено важни за населението въпроси, които следва да се изпълняват от стопанските единици. То ще позволи да се търси своевременно отговорност от виновните длъжностни лица и ще ги подтиква към незабавно преодоляване последиците от неправилните или стопански нецелесъобразни действия и за недопускането им в бъдеще.

Повишените изисквания към арбитражната институция обуславят необходимостта да се внесат промени и в нейната организационна структура. Затова с измененията на членове 3 и 4 от Закона за държавния арбитраж се предлага утвърждаването на държавния арбитраж като единна система към Министерския съвет, състояща се от Върховен държавен арбитраж и окръжни арбитражи за разрешаване на междудомствените арбитражни спорове. Към стопанските комплекси се създават като помощни органи вътрешностопански арбитражи за уреждане вътрешностопанските спорове.

Окръжните държавни арбитражи следователно се извеждат от състава на окръжните народни съвети и преминават на централно подчинение. Присъединявам се по принцип към изтъкнатите в мотивите към законопроекта съображения за необходимостта да се централизира арбитражната институция. Осъществената крупна концентрация на стопанската дейност, голямата мащабност на производството и стопанско-паричният оборот обуславят промени и в стопанско-организационната функция на държавата, респективно в организационната структура на арбитражната институция.

Същевременно с това искам да обърна внимание върху необходимостта не само да се запазят, но и активно да се развият на широка функционална основа взаимоотношенията между окръжните народни съвети и органите на държавния арбитраж. На първите партията и държавата са възложили цялостната политическа и законна отговорност за състоянието на комплексното икономическо развитие на окръга, на социалистическата законност и държавната дисциплина, в това число организиране на висок плановодоговорен порядък.

Държавният арбитраж като специализиран орган за решаване споровете между социалистическите организации за укрепване на плановодоговорната дисциплина, за осигуряване спазването на социалистическата законност в стопанската сфера на територията на окръга има своето важно място в изпълнението на тези функции на народните съвети. Следователно ще трябва да се търсят и установят нови форми

за още по-действени взаимоотношения сега, когато организациите на държавния арбитраж излизат от окръжните народни съвети.

С множество нормативни документи, в това число и специално с Правилника за организация на стопанската дейност, на окръжните народни съвети е възложено да провеждат държавната политика в областта на териториалното планиране и разположение на производителните сили, да участвуват в управлението на стопанската дейност и да носят отговорността за комплексното развитие на икономиката и обслужващата сфера.

Следователно новите мащаби на общественото производство, на стоково-паричния оборот, на концентрацията на стопанската дейност и пр. предявяват и към окръжните народни съвети изисквания, които те чрез своите специализирани и компетентни органи следва да решават в аспект на развитие и усъвършенстване. В такъв аспект се поставят проблемите на промишлеността и особено на местната промишленост и услугите, строителството и особено на това, чийто единен инвеститор на територията на окръга са окръжните народни съвети, селското стопанство, търговията, борбата с отрицателните явления в стопанската сфера и пр.

Наред с останалите специализирани органи към окръжните народни съвети държавният арбитраж със своите специализирани функции заема важно и отговорно място при решаването на тези проблеми. Досегашната наша практика потвърди изключително полезното съдействие на държавния арбитраж в това направление. Той се утвърди като активен помощно-стопански орган и с цялостната своя дейност подпомагаше изпълнителните комитети на окръжните народни съвети както за вземането на законосъобразни управленчески решения, така и при тяхното практическо и стопански целесъобразно реализиране.

И в бъдеще на териториите на окръзите именно арбитражните органи следва да осъществяват своята дейност — превантивна, помощно-стопанска, правораздавателна, сигнална и пр.

Всичко това ми дава основание да предложа нова редакция на чл. 3, ал. 3 от Закона за държавния арбитраж, а именно:

„Окръжните държавни арбитражи осъществяват своята компетентност на територията на окръжния народен съвет. Министерският съвет при доказана необходимост може да прави частични промени в районите на държавните арбитражи.“

С цел усъвършенстване на арбитражната дейност се предлагат изменения и в арбитражната процедура — на

членове 11, 23, 23а и 23б от Закона за държавния арбитраж. Главното тук е, че се предвижда споровете между социалистическите организации да се разглеждат в една инстанция. Върховният държавен арбитраж да упражнява надзор върху решенията на окръжните арбитражи. Проверочното производство следователно се премахва. Считам, че едноинстанционното арбитражно производство не осигурява условия за качествено и своевременно решаване на арбитражните спорове. Статистиката показва, че средно годишно се подават молби за проверка по 16 на сто от делата. Това показва, че и при най-добрата грижа на арбитража и страните се постановяват арбитражни решения, чието коригиране съобразно закона и стопанската политика на държавата е наложително и досега се извършваше. При проверочното производство това става в кратки срокове и в мнозинството случаи в присъствието и със съдействието на представители на спорещите страни, чието съдействие и особено при предоговорните спорове е абсолютно необходимо. При прегледа като извънредно процесуално средство за контрол на арбитражните актове откъм законосъобразност, където по принцип не се допуска участие на страните, това е невъзможно. Особено по предоговорните спорове, където оплакванията обикновено се свеждат до стопанска нецелесъобразност, която не е основание за преглед по реда на надзора (и специално когато не са съобразени конкретните стопански интереси на спорещите страни), и по-малко до нарушение на закона. Съществуват основателни опасения, че е възможно в много случаи прегледното производство да се превърне в проверочно, тъй като страните ще се домогнат до непосредствено изясняване на спора и Върховният държавен арбитраж в интерес на материалната истина ще допуска да се слушат обяснения. Търсенето на материалната истина по този начин може да доведе и до оскъпяване на арбитражния процес, отклонение на стопанските кадри от пряката им производствена дейност.

Всичко това ми дава основание да считам, че е целесъобразно запазването на проверочното производство като форма на контрол над арбитражните актове, осъществяван на място.

С тези бележки ще гласувам за приемането на законопроекта за изменение и допълнение на Закона за държавния арбитраж. (*Ръкопляскания*)

**Председателстващ Николай Георгиев:** Има думата народният представител Васил Йончев.

**Васил Йончев:** Другарки и другари народни представители! Внесените за обсъждане от Народното събрание из-

менения и допълнения на Закона за държавния арбитраж са продиктувани от изискванията на Единадесетия конгрес и Юлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия за укрепване на държавната дисциплина в народното стопанство, за строго спазване на социалистическата законност, регулираща многостранната дейност на нашата социалистическа държава. Те се обуславят от главните цели, задачи и функции, които стоят пред арбитражната институция в етапа на изграждането на развито социалистическо общество.

Както е известно, на държавния арбитраж е възложено да решава преддоговорни и имуществени спорове между социалистическите организации по сключването и изпълнението на стопанските договори, в пълно съответствие с поставените от плана задачи.

Обемът на тази работа е голям, а практиката показва, че броят на решените дела през шестата петилетка е значителен. Водят се твърде много дела, и то за немалко суми, а това безусловно забавя обществено-икономическото развитие, спъва стоково-паричния оборот, задържа обръщаемостта на оборотните средства в народното стопанство, уврежда интересите на страната.

С измененията, които се предлагат, считам, че се решават няколко основни въпроса.

На първо място, държавният арбитраж се извежда от положението да изчаква да постъпят спорове, за да ги решава. С внесеното допълнение на закона арбитражът се задължава да изпреварва с превантивната си дейност тяхното пораждаше от преддоговорен и имуществен характер. От държавния арбитраж се изисква да предотвратява причините, които предизвикват тези спорове, и във връзка с това му се възлага да осъществява контрол върху сключването и изпълнението на договорите, преди да са настъпили нарушения.

Какво означава това изискване? — Това означава да се намалят споровете, да се преодолеят трудностите още в процеса на възникването им. Това означава по-нататък арбитражът да развие превантивна дейност, съгласувана с другите контролни органи, със стопанските министерства, ръководители на обединения и комбинати, която пряко да допринесе за цялостното количествено и качествено изпълнение на стопанските задачи.

С изменението на закона правилно се възлага на Върховния държавен арбитраж като център на арбитражната система да работи още по-активно за усъвършенствуване на различните видове типови договори, специалните условия, вътрешния ред за решаване на стопанскопроизводствените

спорове между организациите. С това държавният арбитраж не само бързо ще ги решава, но ще прави анализ, разбор и изводи и активно ще помага за усъвършенствуване на нормативните актове, които регулират стопанскодоговорните и производствените отношения в народното стопанство. Важността на тази задача се обуславя от големите възможности, които тя открива за внасяне ред в отношенията между страните и за преодоляване на тясноведомствените тенденции, каквито има в много ведомствени актове по договарянето.

Смятам, че предлаганите изменения и допълнения на Закона за държавния арбитраж, обобщено казано, насочват арбитража да организира работата си така, че активно да работи за усъвършенствуване правната уредба на икономическия механизъм и за повишаване нивото на правната работа в народното стопанство. Това са правилни и необходими нови насоки в работата на държавния арбитраж, тъй като той не разрешава обикновени частни граждански спорове, а въпроси, свързани с подготовката и изпълнението на поставените с плана задачи. В тази връзка с чл. 18 от закона му се дават нови правомощия да привежда и налага санкции срещу нарушителите на държавната дисциплина, включително срещу виновните длъжностни лица. Трябва да отчетем, че досега на държавния арбитраж не бяха предоставени такива средства за въздействие, особено спрямо стопанските ръководители, от които изключително много зависи спазването на държавната дисциплина в народното стопанство.

Считам, че с предлаганите изменения на чл. 11, 23 и 25 от Закона за държавния арбитраж се решават изключително важни въпроси, свързани с ускоряване на арбитражното производство и с точното прилагане на социалистическата законност. С тези изменения, от една страна, се създават условия за повишаване производителността на арбитражния труд, а, от друга страна, което е особено важно, се осигурява бързо възстановяване на нарушените права и интереси на изправните стопански организации, ускоряват се разплащанията, обръщаемостта на оборотните средства и укрепва дисциплината, което е от важно значение за цялото народно стопанство.

Досегашната практика показва, че установеното със закона многоинстанционно арбитражно производство забавя уреждането на споровете и се отразява задържащо върху изпълнението на стопанските задачи.

А икономията на време е едно от главните изисквания на Юлския пленум на партията. Ето защо и в областта на стопанскодоговорната работа с новите изменения на закона това изискване намира положително разрешаване.

Правилно се предлага за решаване и въпросът за организационната структура на държавния арбитраж. Изграждането на един държавен арбитраж чрез включването на окръжните арбитражи в състава на Върховния държавен арбитраж увеличава възможностите за провеждане на единна практика в прилагането на социалистическата законност.

Същевременно с предлаганите изменения се преорганизира работата по уреждане на стопанскодоговорните и стопанскопроизводствените спорове между поделенията на стопанските организации. Трябва да подчертаем, че работата по тяхното уреждане не стои добре. Има хиляди спорове, които се протакат с месеци, тъй като директорите не разполагат с достатъчно време да ги разглеждат независимо от това, че те са пряко свързани с изпълнението на плановите задачи. Ето защо с измененията на закона се изисква от ръководителите на всички равнища — министри, директори на обединения, на комбинати и други, да се заемат с изпълнението на тази важна задача.

Повишаването на изискванията към Върховния държавен арбитраж в разработването на вътрешния ред за уреждането на тези спорове е от важно значение работата по тяхното регулиране да протича нормално, бързо, закономерно, съобразно изискванията на вътрешната стопанска сметка и действащата законност.

Другарки и другари! Предлаганите изменения и допълнения на Закона за държавния арбитраж безспорно са още едно доказателство за мероприятията, които партията и правителството провеждат за изпълнение на мащабните задачи в изграждането на развито социалистическо общество, за повишаване ефективността и качеството на развиваните дейности в цялото народно стопанство.

Ето защо ще гласувам за предложените изменения и допълнения на Закона за държавния арбитраж.

Благодаря за вниманието! (*Ръкопляскания*)

**Председателстващ Николай Георгиев:** Има думата на народният представител Иван Масларов.

**Иван Масларов:** Другарки и другари народни представители! Предлаганите изменения и допълнения в Закона за държавния арбитраж, засягащи организацията, задачите, функциите и правомощията на Държавния арбитраж, по принцип следва да се приемат.

Същите са съобразени и отговарят на изискванията, произтичащи от решенията на Единадесетия конгрес на нашата партия, Юлския пленум на Централния комитет от 1976 г. и на новия етап в развитието на нашата икономика.

Концентрацията на стопанските дейности и централизацията на народното стопанство, както и изискванията за укрепване на плановата, договорната и финансовата дисциплина между стопанските министерства и националните комплекси и между техните структурни подразделения налагат утвърждаването на единна система на държавния арбитраж като орган в системата на управление на народното стопанство.

Считам, че с предлаганите изменения на чл. 3 на Закона за държавния арбитраж държавният арбитраж ще се утвърди като единна система, само ако тя включва и ведомствените арбитражи.

Разделянето на арбитража на държавен (Върховния арбитраж и окръжните арбитражи) и вътрешностопански и разделянето на последните от единната арбитражна система според мен е нецелесъобразно и стопански неоправдано.

Дългогодишната практика доказва, че единният арбитраж, включващ и ведомствените арбитражи, успешно е провеждал активна превантивна, контролна и сигнална дейност и срочно и компетентно е решавал възникнали стопански и преддоговорни и имуществени спорове между организациите в народното стопанство.

Очертаните в проекта нови функции и задачи на единния държавен арбитраж за активна превантивна и контролна сигнална дейност, за укрепване на плановата, договорната и финансовата дисциплина и строго спазване на социалистическата законност са присъщи и на вътрешностопанските арбитражи. Това обстоятелство налага включването и на вътрешностопанските (ведомствените) арбитражи в системата на единния държавен арбитраж.

По този начин ведомствените арбитражи като специализирани органи на ръководствата на националните комплекси, министерствата и ведомствата, ползувайки процедурата и правомощията на Закона за държавния арбитраж, чрез своевременното и законосъобразно разрешаване на вътрешностопанските спорове ще съдействуват по-авторитетно и по-ефикасно за ускоряване обръщаемостта на оборотните средства и за цялостното използване на договорната система като важно организационно и икономическо средство за точното изпълнение на поставените задачи. Те ще съдействуват изобщо за усъвършенстването и утвърждаването на социалистическата законност, за укрепването на плановата, финансовата и договорната дисциплина в рамките на комплекса, министерството и ведомството въобще.

Като изхождам от горните съображения, считам, че предлаганият законопроект следва да се приеме със следните допълнения и бележки за доизясняване на някои от текстовете:

В текста на чл. 3, ал. 1 в края да се добави следният израз: „и ведомствените държавни арбитражи“.

Текстът на чл. 6, ал. 2 да обхване само случаите на одобряване на междуправителствени типови договори, но не и договори, отнасящи се до едно и също министерство или ведомство.

Одобряване на типови договори между организации от системата на едно и също министерство или ведомство се извършва от неговия ръководител съгласно разпоредбата на чл. 4, ал. 2 от Закона за договорите между социалистическите организации, която остава непроменена.

Алинеи 1, 2, 3, 4 и 5 на чл. 10 да се заличат, като остане само ал. 6.

Текстът на чл. 41, буква „б“ да се допълни в смисъл, когато страни по спора са организации (предприятия) и вътрешнотърговски организации от едно и също министерство или ведомство, спорът се разрешава от ведомствения арбитраж.

По чл. 18, ал. 3 да се завиши размерът на глобата, която ще се налага на ръководителите на социалистическите организации или на съответните длъжностни лица.

Предлаганият размер на глобата до 100 лв. според мен не ще стимулира ефикасно ръководителите и съответните длъжностни лица към изпълнение на служебните им и договорни задължения.

В чл. 23 не се предвижда проверка или надзор на решенията по имуществените спорове, при които интересът за отмяната на решението не надвишава 1000 лв., и на решенията по преддоговорните спорове на държавните ведомствени арбитражи.

Това обстоятелство не гарантира законосъобразност на решението при допуснати нарушения и пропуски от страна на арбитража, който е решил спора.

Текстът на чл. 23 следва да се допълни, като се предостави възможност за отстраняване на евентуални допуснати нарушения и пропуски при постановяване на решението.

По същия текст считам, че още веднъж следва да се обмисли въпросът за целесъобразността от пълното премахане на проверочното производство и евентуалното му допускане поне за делата със значителен интерес.

Проверочното производство е утвърден вече институт и гарантира принципите на социалистическата законност както в арбитражния процес, така и в отношенията между спорещите социалистически организации.

С тия забележки и предложения ще гласувам предложението за законопроекта.

Благодаря за вниманието. (Ръкопляскания)

**Председателствуващ Николай Георгиев:** Желает ли още някой народен представител да се изкаже по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване.

Народните представители, които приемат по принцип предложения законопроект, моля да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

Преди да се постави на второ гласуване, законопроектът се предоставя на комисията за допълнително обсъждане на направените предложения.

Преминваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

**Законопроект за изменение и допълнение на Кодекса на труда, Закона за финансов контрол и Закона за държавен и народен контрол.**

*(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 6, I)*

Вносителят е уведомил, че няма да прави доклад по законопроекта пред вид на приложените към него мотиви.

Има думата народният представител Камен Каменов да докладва предложенията на комисията.

*(Текстът на предложенията на Законодателната комисия — приложение № 6, II)*

**Камен Каменов:** Другарки и другари народни представители! Освен раздадените ви в писмена форма предложения по законопроекта за изменение и допълнение на Кодекса на труда, Закона за финансов контрол и Закона за държавен и народен контрол Законодателната комисия предлага на вашето внимание и следните предложения:

„1. Параграф 2 да добие следната редакция:

„В чл. 82, ал. 1, буква „г“ цифрата 96 се заличава.“

**Съображения.** Отпада от първоначалния текст предлаганото изменение на ал. 2 и се запазва режимът удръжките от трудовото възнаграждение да се правят при спазване на чл. 341 от Гражданския процесуален кодекс.

2. Параграф 3 да добие следната редакция:

В чл. 95 думите „но не за повече от една трета от месечното му възнаграждение“ се заменят с думите „но не повече от 2/3 от месечната му тарифна (щатна) заплата“, а в края на текста се добавя следното ново изречение: „Когато щетите са причинени от ръководител, отговорността е в размер на действително причинените вреди, но не повече от 2 месечни щатни заплати, и ако щетите са констатирани в 3-годишен срок от причиняването им.“

**Съображения.** С новата редакция на изменението на чл. 95 предвидената в първоначалния проект отговорност до 4, респективно до 6 месечни тарифни (щатни) заплати в една календарна година се изменя, тъй като тя е твърде голяма по размер, от една страна, а, от друга — на практика може да доведе до безотговорност в случаите на повторно причиняване на щети и в продължение на една календарна година.

3. Параграф 8 да добие следната редакция:

Член 29 се изменя така:

„29. Когато причинената щета на учреждения, предприятия или организации е извън случаите по чл. 17, ал. 2, чл. 18 и 19 от този закон и чл. 95 от Кодекса на труда, отговорността е:

а) в размер на щетата, но не повече от 3 месечни тарифни (щатни) заплати на виновното лице;

б) в размер на щетата, но не повече от 1 месечна тарифна (щатна) заплата на виновното лице, ако от щетата се е възползвала друга социалистическа организация.

Отговорността по букви „а“ и „б“ се търси независимо от отговорността на лицата по чл. 17, ал. 3 и не се взема пред вид при определяне отговорността на последните.“

**Съображения.** Изменението на чл. 29 от Закона за финансов контрол се поставя в съответствие с предлаганото изменение на чл. 95 от Кодекса на труда, като се запазва сега установеният максимален размер на ограничената имуществена отговорност по този закон за материалноотговорните лица.

4. Параграф 10 на законопроекта да се заличи.

**Съображения.** С намаляване на максималния размер на ограничената имуществена отговорност по чл. 29 от Закона за финансов контрол отпада необходимостта да се установява различен режим при принудителното изпълнение върху трудовото възнаграждение на длъжника. Удръжките и в бъдеще ще се правят в размерите, установени в чл. 341 от Гражданския процесуален кодекс.

5. Параграф 11 да стане § 10 и да добие следната редакция:

„§ 10. В чл. 25 се правят следните изменения:

1. Алинея 2 придобива следната редакция:

„При налагане на парични начети отговорността е:

1. в размер на щетата, но не повече от 3 месечни тарифни (щатни) заплати на виновното лице;

2. в размер на щетата, но не повече от 1 месечна тарифна (щатна) заплата на виновното лице, ако от щетата се е възползвала друга социалистическа организация.“

3. Алинея 3 се заличава, а ал. 4 става ал. 3.

**Съображения.** Новата редакция на чл. 25 от Закона за държавен и народен контрол се поставя в съответствие с предлаганата редакция на чл. 29 от Закона за финансов контрол.

Председател на Законодателната комисия: **Я. Радев**“

**Председателстващ Николай Георгиев:** Пристъпваме към разисквания. Има думата народният представител проф. Петко Кунин.

**Петко Кунин:** Другарки и другари народни представители! Пред нас е поставен за обсъждане и решаване законопроектът за изменение и допълнение на Кодекса на труда, Закона за финансов контрол и Закона за държавен и народен контрол.

Аз считам за правилно и необходимо известно засилване на санкциите, доколкото в този закон са предвидени, за извършени нередности и нанесени щети в провеждането на стопанската дейност.

Вземам за повод обаче положенията, намерили място в законопроекта, за да изкажа някои мои съображения и да направя предложения, които според мен биха подпомогнали създаването на по-съвършени обективни условия за ефективна и качествена работа на трудовите колективи, в това число и на техните ръководители, които при това биха представлявали в известно отношение превантивни мерки за недопускане на нередности и щети, за които се говори в законопроекта.

Искам да изтъкна следното. Най-напред трябва да кажа, че изхождам и от целите, които се преследват, предвидени в мотивите към разглеждания законопроект. Санкциите, както са предвидени в закона и както конкретно сега комисията предлага известно изменение, са нужно мероприятие. Все пак за щети и за вреди санкции са необходими. Те са възпитателни независимо от това дали напълно ще компенсират щетата. Но с това мероприятие само по себе си не може да се реши напълно и резултатно въпросът за материалната отговорност за извършени нередности в стопанската дейност, за добро или лошо изпълнение на поставените задачи. А при това важно е да се предотвратяват за в бъдеще такива нередности и щети. Тази мярка сама по себе си не може да мобилизира всецяло творческата активност на трудовия колектив за ефективна и резултатна дейност, не може да стимулира в нужните размери към такава дейност, ако не бъдат приложени и други мероприятия, по-цялостна система от мероприятия.

Преди всичко тази санкция се извършва отгоре, от държавата. Тук тя не включва, не възбужда дейността, натиска от целия трудов колектив, именно като колектив, против такива нередности, за тяхното недопускане. Тя не възбужда материален и духовен интерес на колектива в това дело. А по моето виждане тази е решаващата сила в стопанската дейност у нас. С такива санкции, предвидени в закона, трудовият колектив все още не се поставя в условия, при които той сам да изработва своето трудово възнаграждение, каквато е сегашната постановка в партийната и държавната политика. Тази санкция носи преди всичко административен, а не икономически характер.

За да изработва сам своето трудово възнаграждение и в тази връзка да предпазва от щети, трудовият колектив, следователно неговото предприятие, респективно стопанство, трябва да бъде поставено на стопанска сметка, на самоиздръжка, при стоково-парични, стойностни, договорни отношения със своите контрагенти. Така също и със своята висшестояща организация, ако има стопански отношения с нея. Това следва да важи за всички стопански единици на всички равнища, в това число в подходяща форма и за вътрешностопанските единици — цехове, отдели, селскостопански бригади, животновъдни ферми, строителни обекти, автомобилни бригади и др.

Именно по договора трудовият колектив се ползува от резултатите на своя труд и също по договора той отговаря за този резултат.

Новата установка сега е работната заплата на колектива, а следователно и на всеки негов член да бъде свързана и поставена в пълна зависимост от резултата на неговата стопанска дейност, в пълно съответствие с този резултат. А резултатът — това е само чистият продукт, превърнат чрез реализацията в общ доход. Непродаден продукт не е произведен, не бива да се счита и признава за произведен. Реализацията трябва да се счита съставна част от плана.

Чистият продукт (общият доход) това е стойностната форма на резултата. Но резултатът още е произведеният продукт в натура, главно асортиментите, видовете и съотношенията между тях, предвидени в плана. Непроизведеният и непредаден на контрагента продукт трябва да му се заплаща в размера на неговия чист продукт. Нещо повече, в размера на вредите и загубите, претърпени от него по вина на виновния контрагент, ако те, тези вреди и загуби, са по-големи от визираната чиста продукция.

Трудовият колектив трябва да отговаря материално за резултата от своя труд. Това е безспорно ясно. Обществото няма и не бива да има специална кесия, от която да се пла-

щат вредите, загубите, недопроизведеното от предприятието, от стопанството.

Разбира се, не може да има, не бива да има задължения без права. Трудовият колектив трябва да има и право, и възможност да се ползува напълно от резултата на своя труд. Това означава да се прилага напълно и правилно ленинският принцип за личната, а то означава и за колективната, материалната заинтересуваност от резултата на своя труд, както и материалната отговорност за този резултат. А за това, учи Ленин, е нужно предприятието да се постави на хозрасчет, на стопанска сметка. Резултатът, чистият продукт, в битността му на общ доход, се състои от фонд работна заплата за трудовия колектив и от чист доход, доход за обществото. Значи фондът за работната заплата в стопанската единица е част от резултата, от общия доход. За да стимулира и обективно, и икономически да задължава, тази част може да бъде само нормативна част от общия резултат чрез системата на акорд, във вид на процент от общия доход. Този процент следва да се определя още при изработването на плана, като процент на плановия обем фонд работна заплата към плановия обем на чистия продукт. Действителният размер на фонд работна заплата обаче следва да се определя чрез този процент от фактически добития в края на стопанския период. Само такава форма, по мое дълбоко убеждение, на норматив за фонд работна заплата, и то по естествен икономически път, създава пълна материална заинтересуваност от резултата на своя труд и пълна материална отговорност за този резултат. И само така работната заплата се превръща в единна икономическа категория, като единна брутна заплата.

Работната заплата според характера на социалистическата икономическа система е резултативна икономическа категория. Тя не е предварително определен производствен разход и не бива да се строи като такъв, а е резултат, както казах, част от дохода, от резултата. Нещо повече, тя трябва да се строи като последен краен резултат, като остатък от общия доход, след като се спадне и задели чистият доход, доходът за обществото. Трудовият колектив може да живее само от този остатък. Само това е, което той по определения норматив си е изработил като свое възнаграждение. Само така може да се приложи в практиката принципът всеки сам да си произвежда трудовото възнаграждение, да не очаква и да не се стреми да живее от труда на други, от правото на целокупното общество.

Това недвусмислено казва Маркс и в „Капиталът“, и особено в „Критика на Готската програма“. Него има пред вид и Ленин, когато прокламира принципа на личната материална заинтересуваност и на хозрасчета, без което, както пре-

дупреждава той, милионите не могат да бъдат доведени до комунизма.

Този принцип като елемент от същността, от характера на социалистическата общественно-икономическа система, може да се приложи, предимство да се дава на обществения интерес, може да се приложи, да се осъществи в практиката още и като определен норматив за чист доход във вид на процент от общата стойност на средствата за производство, основни и оборотни, взели участие в стопанския процес, и допълнително, такъв норматив като процент от плановия фонд работна заплата. Това последното, от плановия фонд работна заплата, се налага, защото фактор за произвеждане на чистия доход са не само веществените средства за производство, но и работната сила и при това, защото органическият състав на производителните сили, т. е. степента на механизацията в различните отрасли на народното стопанство и дори в различните предприятия, е различна.

Такъв норматив би заставил, обективно икономически би заставил целия трудов колектив, не само управленческите кадри, да не търпи средства за производство, в това число материали и други такива, да бездействуват, да не се използват най-рационално, най-производително и ефективно, да не търпят готова продукция в склада, защото от това напълно зависи крайният размер на фонд работна заплата. Такава система, по мое го дълбоко убеждение, е най-сигурна и резултатна санкция против недостатъците и против щетите, за които се говори в законопроекта. Такава система единствено осигурява по естествен, обективен икономически път единството между личния и обществения интерес. За да получи по-голяма материална облага, трудовият колектив трябва да произведе по-голяма маса общ доход, а значи и по-голяма маса чист доход, доход за обществото.

В такъв случай фондът работна заплата и чистият доход следва да се определят и по двата норматива — по норматива за фонд работна заплата и по норматива за чист доход, които току-що обясних. В крайна сметка обаче следва да се вземе резултатът от този начин, от този норматив, при който чистият доход, доходът за обществото, се окаже по-голям. Така в единството между личния и обществения интерес предимно следва да има, следва да получава общественият интерес.

Тази система, от друга страна, именно превръща трудовия колектив в стопанин, в хазяин на предприятието, на задачите, а това има огромно значение. Тя създава дух на колективизъм, на взаимна борба за икономически прогрес и контрол върху количеството и качеството, върху стойността на продукта, върху поведението на всеки член от колектива. Тя осигурява съзнателна, творческа, а не заповядана дисциплина.

плина, самодисциплина. Най-сетне тази система създава нова комунистическа нравственост и съзнание, обективни условия за израстване на човека-комунист. Прочетете, другари, още един път интервюто на Николай Злобин във вестник „Работническо дело“ от 27 септември 1974 г., запознайте се с работата на стопанската бригада на Георги Цветков от с. Обнова, Плевенско, с опита на текстилния завод „Марича“ в Пловдив, работещи по системата на бригадната стопанска сметка, и вие ще се убедите във верността на оценката на такава система, която изложих.

Системата на бригадната стопанска сметка вече излиза от границите на строителната дейност. Тя навлиза и в промишлеността, и в селското стопанство. Тя може да се приложи и в транспорта, и в търговията. Аз обърнах миналата година внимание на др. Никифор Стоичков, първи заместник-министър на транспорта, за опита и богатите резултати на съветска автомобилна бригада, работеща по принципа на бригадната стопанска сметка.

Новото постановление за новата система на работната заплата е сериозна, прогресивна крачка напред към решаване на тази задача. Но предвидената в този документ система не би дала очакваните резултати, ако не се прилага върху основата на хозрасчета, на ленинския принцип за материалната заинтересуваност и материалната отговорност, върху принципа на бригадната стопанска сметка. Та точно именно на тази ленинска база действуват колективите, преминали на бригадно-стопанска сметка.

Другарки и другари народни представители! Предлагам принципът на хозрасчета и върху него принципът на бригадната стопанска сметка да стане задължителен, със законодателен акт начин на организация на производствената дейност, на организация на труда и неговото заплащане, защото като задължителен държавен акт сега започва да се прилага постановлението за работната заплата.

Дали в този закон, който сега обсъждаме, дали в Закона за договорите между социалистическите организации или по друг начин следва да се узакони такава система, не мога да кажа. Нека компетентните служби и лица определят. Но аз считам и предлагам Народното събрание да възложи на Държавния съвет или на Министерския съвет да проучат и решат тази задача.

Това исках да кажа. Независимо от тези мои съображения и предложения аз приемам законопроекта и ще гласувам за него. *(Ръкопляскания)*

**Председателствуващ Николай Георгиев:** Има ли други народни представители да се изкажат по законопроекта? — Няма.

Пристъпваме към гласуване.

Моля народните представители, които приемат по принцип предложения законопроект, да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

Преди да се постави на второ гласуване, законопроектът се предоставя на комисията за допълнително обсъждане.

Другарки и другари народни представители, с това приключва първото заседание. Следващото заседание ще се състои утре от 15 часа.

Закривам заседанието.

*(Закрито в 19 ч. и 10 м.)*

Председател: д-р **Вл. Бонев**  
Заместник-председател: **Н. Георгиев**